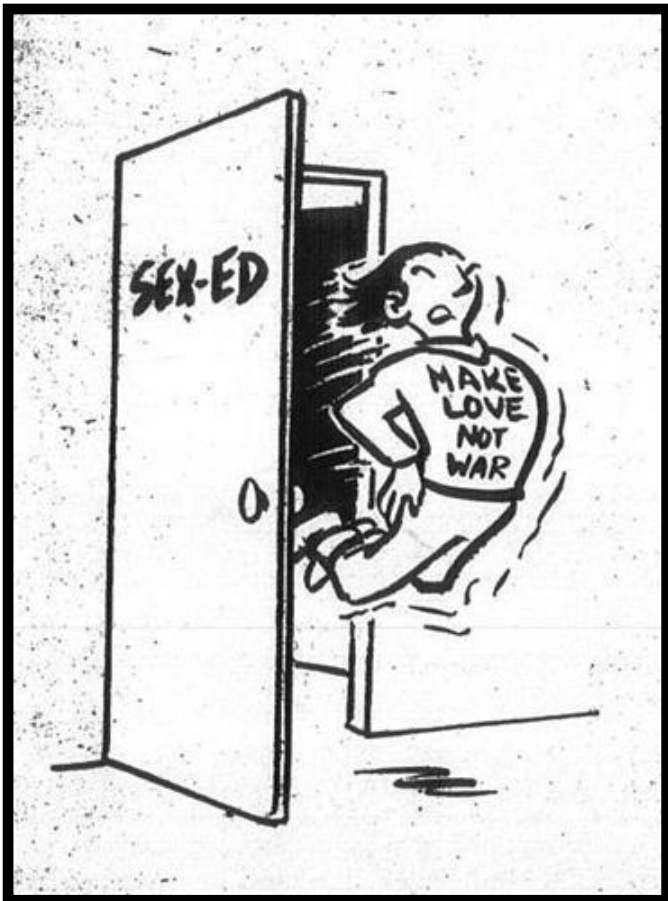

צבוקת אחר בנושא:

חינוך

האדם

מסכרת
הכשרת אחרי וולדורף
לתיכון

מאיש:
יוסי אפרנס

מחנה:
קובי טוק

כח-ת-ג
תש"ע 2010

תוכן העניינים

הקדמה	3
מבוא.....	3
קיצור תולדות המיניות".....	5
היפרדות האדם לזכר ונקבה	5
שחרור ממיניות, העקרון הזכרי והעקרון הנקבי	6
השתלטות העקרון הזכרי.....	6
על עתיד של האנושות ושל ההפרדה למינים.....	7
כוחות חיים, מוות פיזי ואינדיבידואליות.....	8
הבדלים בין גברים ונשים.....	8
הבדלים פיזיים.....	9
על תאי המין הזכריים והנקביים.....	9
מערכות בגוף	10
כוחות החיים הזכריים והנקביים והשפעותיהם	10
הבדלים הנוגעים ליחסים מיניים.....	12
אופיה הפרדוקסלי של המשיכה המינית.....	13
ועוד קצת היסטוריה.....	14
אז מה אפשר לעשות?.....	14
לחתור למפגש מיני שמהווה גשר מאדם לאדם.....	16
להגיע לנפש הזולת דרך מגע פיזי.....	17
חושים אחרים	17
שמיעה ודיבור.....	18
סיכום	18
נספח: שושנית החוחים.....	19
מקורות.....	21

הקדמה

בשיעורי האוריתמיה הראשונים, בשנה א' של הסמינר, הלכנו בקו ישר ובקו עגול. לאחר מכן ערכנו, בהנחיית המורה לאוריתמיה (מור גולדשמידט תבדל"א) התבוננות בשתי הצורות ובהבדלים ביניהם. רציתי אז להגיד שהקו הישר באופיו יותר זכרי, או גברי, העגול – נשי, או נקבי יותר. אבל לא אמרתי. אולי הרגשתי שזה "לא מתאים", אולי התביישתי, אולי לא חשתי בפתיחות מספקת לדברים שאומר, ואולי זו לא היתה באמת התבוננות, אלא משהו ששמעתי בעבר. הסיבה עד היום לא ברורה לחלוטין, אם כן, אבל אל העקרון הזכרי והנקבי התייחסתי בעבודה זו, והמקרה המתואר עלה בזכרוני תוך כדי הכנתה. כך שאולי יש כאן מאין סגירת מעגל, מבחינתי. מיניות בחברה האנושית מקושרת כיום, במידה רבה, עם בושה. מקורו של הקישור הזה יזכה אף הוא להתייחסות מסויימת בעבודה זו.

אפשר אולי לאמר שהעבודה הזו נכתבה מהסוף להתחלה. למשל, הדבר הראשון שהייתי בטוח לגביו, כאשר ניגשתי לכתיבתה הסופית, היה השער... החומר הספרותי נאסף ממקורות שונים מאוד ואוחד, נדבך על נדבך, תוך כדי העבודה. רק לבסוף קבעתי את צורתה הסופית, מה שאולי נהוג לעשות עם תחילת הכתיבה. במהלך השנה גם זומנו לי מקורות ידע בלתי צפויים: למשל גליון במגזין "אדם עולם" בנושא המגדר (ר' ביבליוגרפיה) שיצא "סדיוק בזמן" מבחינתי והרצאה בנושא שנתן משה בר-נס כאן בבית הספר זומר, בה כלולה היתה הפרשנות מעוררת ההשתאות ל"שושנת החוחים". ברצוני להודות למשה על ההרצאה אשר חלק ממנה יובא בהמשך. אפילו זמן רב לפני שהחלטתי על נושא העבודה, הגיעו אלי כמה מן המקורות לכתיבתה, בהם החוברת של איאן רודג'ר שניתנה לי לפני שנים והטקסט של בארי לונג שהתגלגל לידי בדרך לא ברורה...

העבודה על הפרוייקט היתה דומה לבישול של מנה מורכבת מאוד. במהלך הכנתה התווספו אליה עוד ועוד מרכיבים, כמה מהם מתוך המתכון המקורי וחלקם נוספו ללא תכנון מראש, לאחר שבמהלך הטעימות המרובות, אשר היו חלק מן ההכנה, התברר לי שיש בהם צורך. חלקם מקומיים ומוכרים משהו, חלקם יותר אקזוטיים. בין כולם ניתן היה למצוא הרבה במשותף, אולם לחלק מהמרכיבים טעמים שונים, קצת מנוגדים. היה עלי לבחור ולעבד אותם כך שיתיישבו עם כל האחרים במידה כלשהי של הרמוניה. מאמץ זה עירב לעיתים קרובות ניפוי, סינון וסילוק של מרכיבים ששילובם היה מביא לתוצאה צורמת מידי, לטעמי. במהלך העבודה אירעו, למרבה ההפתעה, מספר לא מועט של מקרים, בהם חומרים אשר לכאורה מתנגשים זה עם זה, התבררו כעבור זמן כבעלי בסיס זהה ויצרו הרמוניה כאשר הוספתי אותם יחדיו ליצירה השלמה. התוצאה הסופית היא מנה מרוכזת מעט, אולי עם טעמים חזקים מהרגיל. לא בדיוק משהו שאוכלים כל יום. תקוותי שתערב בכל זאת לחיכם של מספר סועדים, וגם אם לא אז שתהיה לפחות, כמו שאומרים כמה מבקרי מסעדות, מעוררת מחשבה...

מבוא

ההתחבטות בנושא המיניות מופיעה בצורה חזקה בגיל ההתבגרות. אך אין זה אומר שהיא נעלמת אחר כך במהלך החיים. אולי נכון יותר לאמר שהיא מטוטאת לעיתים מתחת לשטיח, כמו שאלות מהותיות אחרות בחיינו. "טרם הפכנו את המיניות לאנושית" כפי שמציין וולפגנג גאיידיק. טרם מצאנו את הדרך לשלב את המיניות ביחסים אנושיים חובקי-כל. את העדויות לכך ניתן לראות סביבנו בכל מקום. הדבר נכון אפילו לגבי זוגות רבים השואפים לקשר נפשי ורוחי עמוק ואמיתי.

שאלת המיניות היא נרחבת ביותר וכוללת תחומים רבים המשולבים זה בזה: זוגיות, נישואים וחיים משותפים של גברים ונשים, ההבדלים בין שני המינים, אהבה, משיכה מינית ויחסי מין. בעבודה זו בחרתי להתמקד יותר באלה האחרונים בצורה עניינית. קיימות התייחסויות רבות, שונות ומנוגדות בחברה שלנו לנושא המשיכה המינית ולעצם הסיבה, הצורך, התכלית ביחסי מין. מה הוא המקום שעלינו, בתור ישויות הכוללות מרכיב גבוה, רוחי, לתת להם בחיינו? האם זה נכון, כפי שרבים סבורים, שהיא אך ורק דבר מה חייתי ונמוך – ושהתכלית הנעלה היחידה בה היא ההולדה? או שמא יש אפשרות למשהו מעבר לכך?

לשאלה זו מתלווית באופן בלתי נפרד התייחסות לשאלה בדבר ההבדלים בין גבר ואישה, בין זכרי ונקבי, אשר משליכה באופן בלתי נמנע על סוגיה זו ואף נותנת תמונה שלמה ואולי גם מפתיעה וקצת אחרת. מסתבר שלמיניות תפקיד מכריע בהתפתחות האנושית הכללית. רבים מן המאפיינים המרכזיים של מצבנו האנושי כיום חבים את קיומם לעובדה שאנשים הם זכרים ונקבות.

רבות מדובר כיום ב "מלחמת המינים". אולי ייתכן אף לאמר שאלמלא המשיכה המינית והקשר שלה לרבייה, סביר להניח שגברים ונשים היו חיים בשני שבטים ועמים נפרדים... כתוצאה מן החלוקה בין המינים, עומד כל אדם מול משהו זר ומוזר אצל האחר. עד כדי כך שלכאורה, אין שום סיבה לכך שגברים ונשים יוכלו לחיות בשלום, שלא לדבר על אהבה. עם זאת, משקיעים גברים ונשים כאחד מאמצים רבים דווקא על מנת לחיות יחד בזוגיות. הניגודים בין גבר לאישה הם מקור לסבל, אבל קיימת שאיפה להבינם טוב יותר וביתר קלות. אפשר רק לדמיין מה היה מצב העולם אילו שאיפות בעוצמה דומה היו קיימות אצל בני עמים שונים, בנסיון לחיות יחד בשלום, או למציאת דרכים לחיות יחד עם הסביבה שלנו

בדו קיום ובאיזון. מסתבר שאין אנו כמהים לחיים בשלום עם כלל אחינו בני האדם ועם שאר הברואים, באותה המידה שאנו כמהים לחיות בזוגיות עם בני או בנות המין השני. הייתכן שדחף מיני, תשוקה מינית ודחף ההולדה, הם ביטויים חיצוניים למשהו עמוק יותר? לחליפין, אם אנו באמת כה שונים, מדוע עלינו לשאוף בכלל לשותפות חיים עם בני המין השני?

כאשר התבקש רודולף שטיינר לשאת סדרת הרצאות בנושא המיניות, הופסקה זו לאחר ההרצאה הראשונה, בגלל תגובת הקהל. האנושות, אמר אז הדוקטור, אינה מוכנה עדיין לשמוע את מה שיש לי לאמר בנושא המיניות. מאז הרימו מספר חוקרים של מדע הרוח האנתרופוסופי את הכפפה והוציאו תחת ידיהם כתבים בנושא. מלבד אלה, נחשפה החברה המערבית למספר רב של מסורות אזוריות שיש להן הרבה מה לאמר בנושא מיניות האדם. לאור הפתיחות השוררת בתקופתנו לנושא האיזוטרי והן לנושא המיניות, שיערתי בתחילה שקביעתו של שטיינר כבר אינה נכונה כיום. היום, בעיצומה של הכתיבה, עלי לציין שהביטחון שלי בהשערה זו אינו חזק כבעבר. בכל זאת, אני מקווה שהקוראים והשומעים את התוצאה, במידה ויהיו כאלה, יבואו ממקום של פתיחות.

מתוך רשימת המקורות המובאת בסוף, מתבססת עבודה זו בעיקר על שלושה מהם, שניים הבאים מתוך האנתרופוסופיה (גאיידק, רודג'ר) ואחד לא (לונג). מאמץ ניכר הושקע בחיבור בין מקורות שונים. לעיתים מצאתי שמדובר בהם על אותם הדברים, אבל במילים שונות. אולם היה צורך לעשות עבודת תרגום קלה, בין מקורות שמדברים בשפה שונה. כפי שצינתי כבר, התכנים, בשונה ממה שחששתי בתחילה, אינם כה מנוגדים זה לזה, אולי יותר משלימים, האחד מתחיל במקום שהאחר מסיים, עם איזורי חפיפה ביניהם פה ושם. לאלה המעוניינים להמשיך להעמיק בנושא העבודה, אני ממליץ על הקריאה בשלושתם.

"קיצור תולדות המיניות"

ראשיתו של הקשר בין זכר לנקבה בהופעתה של החלוקה למינים על פני האדמה. על כן דומה שהופעתה של המיניות בהתפתחות האנושות, היא מקום טוב לפתוח בו את הניסיון להבין את מצב האנושות מן הפן של המיניות.

מנקודת מבט ביולוגית. ניתן לאמר כי "האונתוגנזה היא חזרה על האבולוציה" (השתלשלות ההתפתחות העוברית שלנו היא מעין חזרה על האבולוציה הקדומה). מה שקורה מבחינת סימני מין בשלביה המוקדמים של ההתפתחות העוברית, הוא שההבדלים בין עובר של זכר ושל נקבה הם כרומוזומאליים בלבד. עובר שהינו זכרי או נקבי בצורתו החיצונית מופיע רק בשלב מאוחר יחסית. גם מהתבוננות על ממלכת החי ניתן לאמר בבירור שהחיים, בראשיתם, היו חסרי מין. צורות חיים ראשוניות בכל הממלכות, צמחים, חיידקים, פטריות וחד תאיים וכן הרבה מיני צמחים ובעלי חיים פשוטים, מסוגלים להתרבות אל-מינית, ללא צורך בזכר ונקבה.

תחילתה של הרבייה המינית באבולוציה – אדרבה, תחילתה של הרבייה בכלל – לוטה בערפל. תיאורים אזוטריים שונים, אימינציות, מיתוסים ואגדות, הם אולי הדרך היחידה שנשארה לנו, להעביר את האמת בדבר מצבנו המקורי על פני האדמה. ניתן למצוא תיאורים דומים של השתלשלות-האירועים ברשימות האקאשיות כפי שהביא אותן ד"ר שטיינר, ובסיפור המקראי של החלוקה למינים:

היפרדות האדם לזכר ונקבה

לאורך רוב התפתחות האדמה לא היו בני האדם נפרדים לגברים ונשים. באופן כל שהוא, הזכרי והנקבי התקיימו בגוף פיזי אחד. זאת ניתן לראות בכל המיתוסים והאגדות הקדומים. הגוף הפיזי היה רך וגמיש יותר מאשר היום והיה קל יותר לנפש לעצבו. על כן יכלה היא לעצב אותו כבעל תכונות הן של זכר והן של נקבה, שכן הנפש עצמה הינה גם זכר וגם נקבה ונושאת בתוכה את תכונות שני המינים. ההפריה התרחשה באופן עצמי ופנימי: כל אדם יכול היה ליצור גוף פיזי חדש מתוך עצמו ללא התערבות חיצונית – במילים אחרות, רבייה אל-מינית. לשם כך הוקדשו כוחות החיים היוצרים.

הופעת המיניות התרחשה בתקופה הלמורית. היא התרחשה כחלק מתהליך ההתקשות וההתעבות אשר עבר על האדם והאדמה. חלוקתו של האדם לזכר ונקבה היא תוצאה של תכונות אשר טבועות בחומר, לא בנפש או ברוח. עם התעבותו והתקשותו של הגוף הפיזי, ירדה יכולתה של הנפש לכפות את חוקיה עליו. החלו להופיע בני אדם עם גופים פיזיים בעלי מיניות ברורה, זכר ונקבה. הגוף הפיזי, לאחר החלוקה למינים, הינו, אם כן, התגשמות בלתי מושלמת של הנפש. במילים אחרות, ישנם חלקים בנפש אשר יותר אינם מתגשמים בגוף.

עם החלוקה למינים, איבד האדם את היכולת לרבייה אל-מינית: ההפרייה העצמית אבדה ובני האדם מפריים אחד את השני. מאז משקיע כל אחד מבני הזוג ברבייה את מחציתם של כוחות החיים היוצרים בלבד. המחצית השנייה של כוחות החיים היוצרים התפתחה ליצירה אחרת, זו של חיי נפש מודעים, של חשיבה עצמאית. בגוף הפיזי התבטא שינוי זה בהתפתחות האיברים המוקדשים לחשיבה, המוח ומערכת העצבים. החלוקה למינים היוותה תנאי מוקדם להתפתחות המוח לאיבר של חשיבה מודעת. אם כן, בעקבות ההיפרדות לזכר ונקבה, אשר נובעת מן הפיזי, הפכנו ליצורים חושבים, שיש מקום לרוח בפנימיותם. כך הפך האדם להתגשמות בלתי מושלמת של הנפש, אבל ליצור מושלם יותר בפנימיותו.

אנו למדים שבמעבר מגיל הגן לגיל בית הספר מתפנים כוחות החיים שהוקדשו לעיצוב הגוף בשבע השנים הראשונות, ועתה הם יכולים להיות מוקדשים לבניית כוחות נפש מודעים וללמידה. ייתכן ששינוי זה דומה בעיקרו למה שהתרחש באנושות כולה בעת החלוקה למינים: התפנות של כוחות חיים מעיצוב הפיזי ושחרורם ליצירת חיי נפש מודעים.

גם על פי התיאור המקראי של השתלשלות האירועים סביב החלוקה למינים, האדם לא נברא זכר ונקבה: ההיפרדות לזכר ונקבה התרחשה לאחר מעשה הבריאה והיא מהווה אירוע משני לו. לאחר ההיפרדות הגיעה האכילה מפרי עץ הדעת (הפרי האסור) היפקחות העיניים והגירוש מגן עדן.

פקיחת העיניים הינה תיאור תמונתי של תחילת תלות האדם במסך החושים. במקביל אליה, ההיפרדות מן הרוח, מן ההיקף של ישות האדם, מתוארת בתור הנפילה אל החומר, או הגירוש מגן עדן. עוד על כך נרחיב בחלק הבא. בסיפור המקראי, חוו אדם וחווה בוושה לאחר שעברו על האיסור לאכול מפרי עץ הדעת, ומיהרו לכסות ולהגן על מערומיהם. אדם וחווה הכירו בנפרדותם זה מזה ונשארו זרים, מבלי שלמדו לאהוב זה את זה (לראיה, הם מיהרו להטיל את האשמה אחד על השני. הם לא היו עושים זאת, אילו אהבו זה את זה). הנפרדות הינה המקור לאותה הבושה.

למן ההיפרדות למינים וההיפרדות מן האלוהי, החלה באדם הכמיהה "לחזור לגן עדן": בכל הדורות, בכל התרבויות, העסיקה את האדם הצורך להתגבר על ההיפרדות בינינו ובין העולם, בינינו לבין הזולת ולחזור למצב תודעה אחודת. ניקרה בו השאלה, באיזו דרך להשיג זאת. וכל זאת, כאמור, כתוצאה מן ההיפרדות הראשונה, ההיפרדות בין זכר לנקבה.

האדם "ידע את חווה אשתו" – מייד לאחר הגירוש מגן עדן. יחד עם התלות בחושים נולדה גם המשיכה המינית, שהיא הביטוי החושני של הכוח אותו מכוון האדם כלפי חוץ במטרה לפעול בשיתוף עם יצור אנושי אחר או, במלים אחרות, של האהבה. אבל מכיוון שהאדם נעשה חושני, נעשתה גם אהבתו חושנית. וכך, מאז ועד היום, מעסיק את האנושות גם הנסיון לעשות אהבה גופנית.

שחרור ממיניות, העקרון הזכרי והעקרון הנקבי

החלק הרוחי בישות האדם, גוף האני, היה ונשאר חסר מין. זאת בעוד שבגוף הפיזי ישנה חלוקה ברורה לזכר ונקבה. אנו מקבלים תכונות זכריות ונקביות כשאנו מתגשמים בגופנו הפיזי, אבל תכונות אלה אינן מתקיימות מעבר לעולם האתרי. הבנת הטבע האל-מיני של האני, המרכז הרוחני הפנימי שלנו, והעובדה שכל אדם מתוודע לכל מרחב החוויה האנושית דרך התגשמות פעם כזכר, פעם כנקבה, עוזרות לנו לראות שכאשר מאזנים את העקרונות הזכרי והנקבי בתוך עצמנו – משתחררים מן התלות בהם.

העקרון הזכרי קשור יותר להתעוררות, לתודעת מרכז המביטה החוצה אל ההיקף ופועלת עליו. העקרון הנקבי קשור יותר לתודעת שינה, תודעת היקף והתבוננות פנימה. אינדיבידואל הרוצה להשיג הרמוניה, עליו למצוא איזון בין העקרונות הזכרי והנקבי. כדי שזה יקרה, על האנושות לאמץ אחדות, חמלה ואינטואיציה. וכדי שאיכויות אלו יהפכו לממשיות עבור אנשים כפי שהעולם הפיזי הינו ממשות בשבילם כיום, יש לרכוש חוש לרוחני ובעקבותיו, כשהקרמה מתירה זאת, תפישה מודעת של המציאות הרוחנית. אין זו חזרה לסופיה (החכמה, ה"נקבה" העתיקה – ר' בהמשך), אלא אחדות עם האנתרופו-סופיה (חכמת האדם) כאשר כל אדם יהפוך אותה לשלו דרך מאמציו העצמאיים. לא חזרה פשוטה לאחור אל המצב האחדותי הקדום-הקודם, אלא אחדות שתתקיים מתוך מקום של תודעה ערה ואינדיבידואליות, אשר נרכשו בזכות תקופת ההיפרדות.

כבני אדם אנו ישויות "אני" – חסרות מגדר. כישויות מיניות אנו בעלי מגדר. כפי שכבר הוזכר, מסיפור אירוע החלוקה למינים משתמע כי המיניות, ככל צורה של הפרדה, היא תכונה מן העולם הפיזי ואינה באה מן הרוח והנפש. זהו כח שפעל מהכיוון הארצי. לעומתו הנפש מטבעה אינה מינית, קל וחומר הרוח. לא רק זה אלא שכל האינדיבידואליות והמודעות שלנו מתבססות על העובדה שהיננו ישויות בעלות גוף פיזי. כל נסיון אנושי להתגבר על הניגוד הנפשי בין גבר ואישה חותר לקראת התגברות על החלוקה הפיזית. ברור שהתגברות זו יכולה להתרחש רק מלמעלה למטה. וכמו כל התקדמות והתפתחות שהאני עושה, גם הפירות של עבודה זו נישאים מאינקרנציה לאינקרנציה אל עבר האיחוד המלא, העתידי.

רק לאהבה יש את הכח להוציא אותנו מעצמנו ולאחד אותנו. האיחוד המחודש באמצעות אהבה הינו הדרך היחידה להתגבר על הבושה, בדיוק כפי שהאיחוד באהבה בין כל אדם לאדם, אדם לעולם, הינו הדרך היחידה להתגבר על האנוכיות בעולם ולחזור אל מצבנו המקורי.

כאשר יש לנו תודעה פיזית אנו מחפשים תענוגות וככל שאנו מזהים ועובדים לכיוון האושר של האהבה האמיתית, אנו עובדים לכיוון נקודת האמצע שבין תענוג לכאב וכן לכיוון נקודת האמצע בדואליות שבין העקרון הזכרי והנקבי. בעשותנו זאת אנו מתמירים את גופינו האסטרליים וגואלים את העקרון הנקבי מהדיכוי אותו הוא עובר כיום בחברה ובתוך כל אחד מאיתנו, על ידי השגת התודעה הרוחנית. כך אנו מתגברים על הפרדה שהיא המיניות.

השתלטות העקרון הזכרי

החלוקה למינים איפשרה לראשונה, כאמור, יצירה של פעילות נפשית פנימית, של חשיבה. היא גם הגבילה את הביטוי החיצוני של הישות המלאה: מעתה לא התבטאו העקרון הזכרי והנקבי בגוף הפיזי, אלא רק אחד מהם. נוצרה כאן, אם כן, קוטביות בין פנימיות וחיצוניות. זו תרמה, בתורה, להפרדה בין מרכז ישות האדם לבין היקפו. החלה התלות במסך החושים החוצץ בינינו לבין אינסופיות הרוח, המצב אשר מתואר באופן תמונתי בהיפקחות העיניים. אירוע זה הינו חלק מתהליך תנועת התודעה מן ההיקף אל המרכז, המעבר מפנימיות לחיצוניות, מן הרוח-האינסופי אל הפיזי-הסופי וממצב תודעה של שינה למצב של עירור.

זוהי תחילת התנועה לעבר מצב התודעה הדואליסטית הערה שאנו נמצאים בה כיום, תודעה אשר מפרידה בין המרכז וההיקף של ישות האדם. היא מתבטאת, בין השאר, בהתבססות על הנחה מוטעית, על פיה העולם מופצל לשניים: "אני" לעומת "לא אני". זאת כאשר למעשה מה שאני תופש בחושי בתור "לא אני" הוא לא אחר מאשר ההיקף של ישותי השלמה. האמת היא, שהעולם הוא אני, לא פחות מאשר הדבר הצר והמוגבל אותו אני תופש כיום בתור "אני". אמת זו היתה נכונה מאז ומתמיד, הן לפני החלוקה למינים והן אחריה.

הדגש על פעילות פנימית; הפרדה בין הפנים לחוץ; הפרדה בין המרכז להיקף אשר מאפשרת לי לפעול נגד ישות ההיקף שלי; כל אלה הפכו אותנו לאנוכיים. אדם בתודעה אנוכית מודע לאגו הלוציפרי שלו: זה שנתן לאנושות חופש

והתיר ידע של טוב ורע כישות עצמאית. טוב ורע יכולים להתקיים אך ורק כשקיים גם החופש לעבור על איסורים: הפרי האסור שנתן לאדם וחווה את דעת הטוב והרע. הפרדה מעוררת גם חרדה ובושה. להיות מופרד, משמעו להיות חסר ישע. אבל הפרדה משמעה גם יותר אינדיבידואליות.

גברים, כפי שנראה בהמשך, מתגשמים עמוק יותר בגופם הפיזי מאשר נשים. בעקבות הקשר הטבעי של הגברים אל העולם הפיזי, הם ירדו מן הראייה הרוחנית במהירות רבה יותר מאשר הנשים, אל תוך תודעה פיזית בלעדית. עם התעממות הראייה הרוחנית והתקדמות החשיבה האישית, עלה כוחם של הגברים בחברה והשליטה בעולם הפיזי עברה מחברה מטריארכלית לחברה פטריארכלית. הדבר התרחש תחילת התקופה המכונה קאלי-יוגה, בערך בשנת 3100 לפנה"ס. עד אז, במשך זמן רב לאחר ההיפרדות, נמשכה השליטה בעולם הפיזי בחברה מטריארכלית, בצמידות עם החוכמה - "סופיה" שהובאה מעולם הרוח על ידי נשים דרך ראייה רוחנית. עם ירידתה של האנושות עמוק יותר לתוך הפיזיות, היא כרתה את חוש האחדות שנוצר על ידי קשר עם עולם הרוח. הדבר איפשר אינדיבידואליזציה מושלמת של ישויות אנושיות, בעוד הראייה הרוחנית יורדת והחשיבה האינדיבידואלית עולה.

כיום, לוקחים גברים ונשים כאחד את האלמנט הזכרי לרמה גבוהה יותר. בעת שמודעות האני מתגברת, כך האנוכיות הופכת גלויה יותר באופן נרחב. צורה קיצונית של העקרון הזכרי שולטת בהתנהגות דרך תחרות וקידום עצמי, סיפוק עצמי, הכרה רק בעולם הפיזי ולכן בחשיבה חומרנית. החומרנות מביאה לכך שאנו מזהים אהבה חושנית עם אהבה שלמה, או כפי שרוזג'ר מכנה זאת, אפלטונית. ההנחה על פיה אנו נפרדים מן העולם, מן הרוח וזה מזה, מאפשרת לנו לפעול נגד ישות ההיקף שלנו, אותה אנו תופסים בתור כל מה שהוא לא אנחנו - האדמה, הצמחים, בעלי החיים ואנשים אחרים. סגנון החיים הצרכני שלנו רואה את העולם כדבר שעלינו לצרוך אותו ומסייע לראות גם את האדם האחר כאובייקט לצריכה. גם זה נובע, כאמור, מההיפרדות בין האני לעולם.

האנושות הלכה והפכה חד-צדדית לגמרי תחת שליטתו של העקרון הזכרי. בשיאה של תנועה זו התרחש היפוך בתנועת התודעה, מתנועה לעבר המרכז, מהתגברות של הסופיות והמטריאליזם, סומן כיוון חדש של תנועה, אל ההיקף, ואל תחילת ההתחברות מחדש לאינסופי, הרוחי. היפוך זה, אשר מהווה את נקודת הציר בתפתחות האדם והעולם, התאפשר והונע על ידי התגשמות הישות האלוהית (כריסטוס) על פני האדמה, מותו ותחייתו, אשר המחישו לעיני העולם השרוי בסופיות את קיומו של הנצחי.

בהקשר של ההפרדה בין המינים, שירת כריסטוס כמודל של פשרה בין הפכים. המאבק האמיתי אינו מאבק בין המינים, אלא מאבק להבנת הרוח ולשחרור שהדבר מביא. למרות התגשמות עמנואל, נמשכה הירידה אל תוך הפיזי באין מפריע עד לסיומה של הקאלי יוגה בסביבות 1900 לסה"נ (מועד החופף בערך לתחילתה של הביאה השנייה). הן גברים והן נשים מתמודדים כיום עם אותה בעייה - ההכרה וההחיאה של העקרון הנקבי אשר דוכא מאז תחילת הקאלי-יוגה. כיום, בשל האינדיבידואליות הרבה שהשגנו, ההיקף שבו פועל אדם מתוך עקרון זה או זה נתון לבחירתו של אותו אינדיבידואל, גבר או אישה.

היקף הירידה הכללית אל תוך העולם הפיזי מתבטא בכך שמספר גדל והולך של נשים לוקחות על עצמן תפקידים גבריים. זה די שונה מן האימפולס המבקש להסיר את הכבלים ממה שהיה עבור הנשים רודנות זכרית, משום שזה דבר אחד לדחות מערכת ערכים כפויה ודבר אחר "להצטרף לצד השני". "שחרור האישה" אין משמעותו שנשים צריכות לתפוס מקום זהה לגברים בעולם. פירושו שעל כל אחד ואחת מאיתנו להחיות בתוכו או בתוכה את העקרון הנקבי, אשר עבר דיכוי לאורך זמן כה רב.

על עתיד של האנושות ושל ההפרדה למינים.

הן שטיינר והן הברית החדשה מדברים אודות התגברות עתידית על החלוקה למינים, עתיד ללא זכר ונקבה. בדומה למלאכים, בני האדם העתידיים יהיו חסרי מין. אכן קשה לנו לתאר מלאכים בתור זכר או נקבה מכיוון שבעולמות הרוח לא קיים מיגדר. בעתיד הרחוק, אם כן, ישוּבו הגבר והאישה אלה לאלה, ליצירת מה שניתן לכנות "האנדרוגינוס האנושי החדש".

אשר לרבייה, שטיינר גם רמז על כך שבעתיד היא תתרחש דרך הפה והגרונן, אולי על ידי דיבור. הוא דיבר על סופה של הצורה הנוכחית של הולדה. כפי שהאדם התחלק לנקבה וזכר ומאז עבר שלבי אבולוציה ביחס למיניות, כך מקומה של המיניות יתפס בעתיד על ידי משהו אחר. אברי המין הנוכחיים היו האחרונים להתפתח והיו אפוא הראשונים להיעלם. האנושות תהפוך בהדרגה להיות עקרה והקשר בין מיניות, במונחים של תשוקה, לבין הולדה יתנתק. אלה שינויים אשר מתרחשים בהדרגה כבר בתקופתנו-אנו. אפילו בעתיד הקרוב ישתנה הגוף האנושי, אולי ליותר רוחניות, אבל רק אצל אנשים המאוחדים עם עמנואל. כוח התחייה שלו יפעל בטבע הגופני ככח משנה ומטהר. אבולוציה זו תקרה רק אם אנחנו, כבני אדם, נתמוך בה.

כבר כיום אנו רואים ירידה בפוריות בארצות המערב. שאלת ההתרבות הולכת ומופרדת משאלת המיניות, עם טכנולוגיות ההפרייה החוץ גופית והפונדקאות מחד, ועם המאמצים הרבים המושקעים בנסיון לנתק בין מיניות והולדה,

בדמותם של אמצעי מניעה, מאידך. אלה האחרונים עשויים להיחשב כביטוי לנטייה חזקה לאגואיזם וריגוש עצמי והתרחקות ממודל השיתוף ומן האלטרואיזם הכרוך בהולדה וגידול ילדים. אבל האם ייתכן שכמו תופעות רבות אחרות, הם ממחישים לנו את השאלות בנוגע לתפקידה העתידי של המיניות בחיינו? ייתכן המשיכה המינית הולכת ומאבדת את תפקידה בהתרבות והופכת לשער שדרכו ניתן ליצור קשר עמוק לאדם האחר, שיתפתח מעבר לקשר מיני. האם על המיניות להיות רק אמצעי לחיבור בין אינדיבידואלים, שער לכניסה אל הנצח?

כוחות חיים, מוות פיזי ואינדיבידואליות.

באורגניזמים אשר יכולים להתרבות אל-מינית, יש לכל תא בגוף את הפוטנציאל להתחלק ולהתרבות לנצח. באופן כללי לכל תא, כל איבר, יש את הפוטנציאל להתחלק ולהפוך לגוף חדש ויכולת ההתחדשות של הגוף גדולה מאוד בהשוואה לאורגניזמים אשר מסתמכים אך ורק על רבייה מינית. בזו האחרונה, רק תאי המין, הזרע והביצית, מכל תאי הגוף, יכולים להמשיך ולהתרבות לנצח, להינשא הלאה בזמן, לאחר התמזגותם ליצירת גוף חדש, אשר גם בו יהיו תאי מין וכן הלאה. זהו "קו הנבט", השושלת המשכית הנצחית היחידה של תאים אנושיים (ורוב התאים ממקור חייתי). כל שאר התאים נידונים לכלייה בלתי נמנעת, עם מות הגוף הפיזי. המשמעות של רבייה אל-מינית, אם כן, הינה למעשה אלמוות בגוף הפיזי. אך עם החלוקה למינים, הזדדה האדם לראשונה עם מוות פיזי.

נקודה נוספת להתייחסות היא הרב-גוניות הביולוגית. ברבייה אל-מינית יוצר כל פרט צאצאים שהינם שכפול של עצמו. הגוף נוצר בצורה זהה ותלוי בלעדית במוטאציות לשם יצירת רבגוניות תורשתית. מוטציות הניתנות להורשה הן אירוע נדיר ועל כן השינוי התורשתי בין הורים לצאצאים מתרחש בקצב איטי ביותר, אם בכלל. על כן, באורגניזם המתרבה רק באופן אל-מיני, הגופים של כל הפרטים דומים כמעט לחלוטין, מלבד תוצאות של השפעות סביבתיות וחוויות שחוו במהלך חייהם. בהמשך לאמור למעלה לגבי אלמוות, ניתן לאמר כי צורתו האינדיבידואלית של הגוף מתקיימת אז לנצח כמעט ללא שינויים, שכן כל (גופי) הצאצאים הינם שכפול של (גוף) ההורה. אם כן, דווקא ברבייה האל-מינית, על כוחות החיים החזקים שהיא מביאה, ישנו שינוי-צורה מועט יחסית מדור לדור.

הרבייה המינית, לעומת זאת, מאפשרת רבגוניות תורשתית גבוהה. הצאצא אינו בעל דמיון מלא לאף אחד מן ההורים. בכל דור נוצר צירוף-מחדש של תכונות שמקורן בגופים (לא רק הפיזיים והאתריים אלא, במידה מסוימת, גם האסטרליים, כאשר אלה מוגשמים – על כך יורחב בהמשך) של שני ההורים, אשר לא היה קיים לפני כן: צורת גוף אינדיבידואלית חדשה לחלוטין, ישות אשר צורתה עצמאית מלידתה. זה נותן כמובן בסיס רחב הרבה יותר להתפתחות של ישות אינדיבידואלית שלמה. בכל דור מתים הגופים הישנים וגופים בעלי צורה חדשה לגמרי נוצרים תחתיהם. במילים אחרות, שינוי-הצורה ברבייה המינית ניכר הרבה יותר מבאל-מינית.

ניתן אולי לאמר, אם כן, שרבייה מינית אמנם מציגה יותר מוות בחיצוניותה בהשוואה לרבייה האל-מינית, אבל הרבה יותר שינוי - וחיים - בפנימיותה. זה מזכיר מעט, בשינוי קל, את קביעתו של שטיינר לגבי החלוקה למינים, שבעקבותיה הפך הגוף להתגשמות בלתי מושלמת של הנפש, אולם פיזי כוחות החיים שאירע כתוצאה ממנה הביא ליותר התגשמות של הרוח, מה שעושה אותנו למושלמים יותר – בפנימיותנו. גם כאן אנו מאבדים דבר אחד, על מנת להרוויח דבר אחר.

הבדלים בין גברים ונשים.

את ההבדלים בין גבר לאישה אין טעם לטשטש. בעבר, ראו אנשים בבירור את ההבדל והתקיימו מנהגים חברתיים רבים, חיצוניים, ששמרו עליו. כיום רובם של מנהגים אלה הושלך הצידה, ואולי טוב שכך, אבל עדיין עלינו לזכור שההבדל קיים. אמנם כל אדם הוא אינדיבידואל אבל עדיין גופנו מבוסס על אידיאה של גוף גברי או גוף נשי. ההבדלים בין המינים קיימים, כידוע, עד לרמה התאית והכרומוזומלית.

ההיסטוריה של ההתפתחות מאז החלוקה למינים, כפי שצויינה בחלק הראשון, יכולה לתת התחלה של הסבר להתפתחותן של נקודות מבט מקובלות לגבי התנהגויות "נורמאליות" או מקובלות חברתית של גבר ואישה. ברור שבמשך שנים נטו שני המינים להתמחות בתפקידים שבאו להם באופן טבעי. ברור, עם זאת, שנשים יכולות לעשות מה שנחשב לתפקיד "גברי" ולהיפך. למרות הכל, ישנם דברים שבאים לכל אחד משני המינים בטבעיות רבה יותר.

אימגינציה ההיפרדות המקראית יכולה לתת נקודת פתיחה מעניינת לדיון על ההבדלים בין זכר לנקבה. בסיפור הבריאה, נלקח חלק מאמצעיתו של האדם - "הצלע". חלק זה נמתח מעלה ומטה ונהיה אדם שלם: האישה. לעומת זאת, זה שנלקח ממנו האמצע היה לאדם שלם אבל מוחלש באמצעותו, "חסר צלע": הגבר.

הדבר מתבטא, כפי שנראה בהמשך, בכך שהגבר חי בעיקר בקוטביות של הראש והגפיים. ברמת הגופים הגבר גם נמצא יותר בקוטביות של גוף האני והגוף הפיזי. זאת בעוד שהאישה חיה יותר את האמצע, המערכת הריתמית, על כל המשתמע מכך. ברמת הגופים היא חיה יותר באיחוד האמצעי, של הגוף האתרי והגוף האסטרלי. הבדלים אלה מתבטאים,

בין השאר, במבנה מערכת המין הגברית לעומת הנשית. הם גם מביאים, כמובן, להבדלים חדים בין גברים ונשים בטיבו של הקשר עם העולם.

ההפרדה למינים היא, כאמור, דבר שמגיע מלמטה, מן הגוף הפיזי. כדי להתחיל להבין לעומק את טבעם של שני המינים וההבדלים ביניהם, נפתח בהתבוננות על הגוף הפיזי – ונסה להעמיד את מערכת המין בפרט ואת המאפיינים הפיזיים של הגבר והאישה בכלל, אלה לעומת אלה.

הבדלים פיזיים

באופן כללי, אפשר להגיד במידה רבה של ביטחון שהגבר עולה על האישה בחוזק ובכובד של גופו הפיזי. הגבר קשור יותר, אם כן, אל האדמה, אל היסוד הפיזי-מינרלי, היסוד המת. בהתאם לכך, מבנה גופו מת יותר משל האישה והוא יותר בעייתי בהתפתחותו: אפילו בשיא חיוניותו גוף הזכר מושפע יותר מהפרעות. בנים עוברים יותר משברים התפתחותיים ויש להם נציגות גבוהה יותר בכל קבוצה בעייתית – כגון דיסלקציה, תסמונות על הקשת האוטוסיסטית, בעיות התנהגות ובעיות פסיכיאטריות.

לאישה יש בגופה את יכולת ההולדה, שאינה קיימת בגבר כמובן. בגופה, יכולה היא ליצור חיים חדשים וגם להזין אותם. תוחלת חייה ארוכה יותר בממוצע: כיום בבתי אבות נמצא כמעט רק נשים. כבר ברחם, עוברים של נקבות חיים יותר: בתחילת ההריון יש בממוצע 116 עוברים זכרים על כל 100 נקבות. היחס הזה יורד עד 103 זכרים לכל 100 נקבות בלידה. בנוסף, מהווים המחזור החודשי של האישה, הופעתו והיעלמותו, ריתמוס טבעי המבטא קשר חי בין גופה לבין היקום, קשר אשר אינו קיים אצל הגבר. מכל אלה עולה כי האישה, מטבעה, קרובה יותר אל החיים הטבעיים וגוף החיים שלה חזק יותר.

על תאי המין הזכריים והנקביים

אצל הגבר, תאי הזרע נוצרים במספרים עצומים, ללא הרף. תאי זרע מאופיינים בתנועתיות רבה וחזקה, ברורה וכיוונית/קווית. גם צורתם קווית בהתאם. לתנועה זו כיוון ברור מן המרכז החוצה.

אצל האישה נוצרים תאי ביצה רק פעם אחת במהלך החיים, בעת ההתפתחות העוברית. התנועה היחידה הינה הבשלה של תא יחיד (או שניים במקרים נדירים) מידי חודש ונדידה איטית מן השחלה אל הרחם. תא הביצה עגול בצורתו, ומאופיין בקבלה של החיצוני אל תוך פנימיותו.

כפי שנראה מייד, תאי המין מגלמים בפיזי באופן בולט את העקרון הזכרי לעומת הנקבי. קיים גם מיתוס עתיק בו ניתן למצוא התייחסות לנושא זה. בדומה לתמונות אחרות המביאות לנו עקרונות רוחיים, התגלגלה גם אימגינציה זו לאגדת ילדים, שעברה מדור לדור, תוך שהיא עוברת שינויים על ידי מספרים שלא הבינו את משמעותה העמוקה, אשר אבדה עם הזמן. מעשיות מסוג זה לוקטו על ידי האחים גרים, שאחד מסיפוריהם, "שושנת החוחים" (ר' נספח), מוכר לנו יותר בשם "היפהפיה הנרדמת". התבוננות בחלקים הרלוונטיים במעשיה מגלה את כפרטים הבאים:

על בת המלך שבאגדה אנו יודעים שניחנה ביופי, מידות טובות ותכונות מושכות אחרות. על בני המלכים הבאים להצילה אין אנו יודעים דבר. הוטלה על בת המלך קללת מוות אשר תחול בגיל חמש עשרה (למה דווקא חמש עשרה?). אך זו מומתקת לשינה בת מאה שנים. מהרגע שאצבעה של הנסיכה נדקרת בפלך בהגיע שנתה החמש עשרה, מוטל הכישוף על הנסיכה, היא נכנסת למצב של שינה והמתנה לסיימו. שנתה גם משרה תרדמה על הארמון כולו מסביבה. בנוסף, הארמון נהיה מוקף במשוכת חוחים בלתי חדירה. בני מלך (רבים) נמשכים להגיע אל בת המלך (האחת). כולם שמעו את שמעה, אם כי אינם מכירים אותה. הם חותרים להגיע אליה דרך המשוכה. מכיוון שהמועד שנקבע לסיום הכישוף טרם הגיע, הם אינם מצליחים להגיע אליה, ומתים כולם בתוך המשוכה, למרות מאמציהם. ביום המיועד לסיום הכישוף, מגיע בן מלך אחד אשר, חרף האזהרות מפני הסכנה הצפויה לו, חודר את המשוכה להציל את שושנת החוחים. המשוכה נפתחת בפניו והוא חודר לארמון, מעיר את הבת המלך, הארמון כולו מתעורר איתה וחתונתם המאושרת של השניים נחוגה במהרה.

בת המלך, האחת, נמצאת במצב של חוסר תנועה ושינה, אבל עדיין היא מפעילה כוח משיכה אדיר על בני המלך, כוח שכיוונו מן ההיקף פנימה, אל המרכז. הנסיכים הרבים פעילים מאוד, נאבקים להגיע אליה אך כולם מתים בסופו של דבר. מלבד אחד, הנבדל מהאחרים רק בכך שהוא הגיע בעיתוי הנכון ולהתאחד עם בת המלך. סיפור ילדים עתיק אשר מגלם באופן ברור את תכונות תאי הזרע והביצה, אם רק נסתכל עליו בצורה הנכונה. מה היא התמונה הרוחית שהוא בא להעביר לנו?

כבר בכיתה א' בבית ספר ולדורף מלמדים את הילדים על ההבדל שבין קו ישר לקו עגול. זוהי למעשה עוד התגלמות של ההבדל בין העקרון הזכרי לעקרון הנקבי.

מערכות בגוף

ניתן לאמר שגופנו מאורגן בצורה המבטאת יותר את העקרון הנקבי בראשנו ויותר את הזכרי בגפינו. לראש יש צורה עגולה, והוא לוקח את העולם פנימה דרך החושים. לגפיים צורה קווית, והם מאופיינים בפעולה החוצה, על העולם: תנועה מן הפנים אל החוץ. האישה במבנה גופה גם נוטה להיות עגלגלה יותר, הגבר ישר וזוויתי יותר.

בכל אחת משלושת מערכות הגוף העיקריות אנו יכולים לראות חלק המבטא יותר את העקרון הזכרי, אשר מופנה החוצה והנקבי, אשר מופנה פנימה. החלק החיצוני נתון יותר לשליטה מודעת ואנו ערים לקיומו יותר. החלק הפנימי פחות נתון לשליטה מודעת ואנו פחות ערים אליו, אלא אם כן הוא מתפקד לא כשורה:

<u>מערכת</u>	<u>החוצה</u>	<u>פנימה</u>
עצבית	חושים	עצבים ומוח
ריתמית	ריאות	לב וכלי דם
מוטורית/מטבולית	גפיים	עיכול/חילוף חומרים

מבחינת מערכות המין, זו של הגבר חיצונית באופיה, בעוד שמערכת המין של האישה יותר פנימית. זהו הבדל ברור ביותר בין איברי המין של הגבר והאישה: חיצוניותם של הראשונים לעומת פנימיותם של האחרונים. איבר המין הזכרי דומה במידה מסויימת לגף. זאת לעומת איברי המין הנקביים, שהם בעלי אופי מטאבולי, נמצאים פחות בתודעה ערה ויותר בשינה. כך שבכל מה שקשור לאברי המין, יש לגברים ונשים חוויות שונות מאוד של נפש ותודעה. זה אולי מראה, בין השאר, על יותר מודעות של הזכר למיניות מאשר אצל הנקבה.

האישה ממתנת את איכותו הזכרית של פלג הגוף התחתון (הגפיים) עם האיכות הנקבית-מטבולית של מערכת המין. הגבר מקצין את האיכות הזכרית של פלג הגוף התחתון עם האיכות הזכרית-גפית של מערכת המין.

מערכת המין של האישה קרובה יותר לאמצע הגוף מאשר בגבר. ניתן לאמר שהיא מתחילה מבלוטות החלב ונמשכת עד לנרתיק, תוך ששחלקיה העיקריים נמצאים בחלק העליון של הבטן. במרחק קצר מעליהם נמצא גם הלב, באמצע מערכת המין של האישה. לא לחינם אומרים על אישה בהריון כי "היא נושאת ילד תחת ליבה".

גם אצל הגבר מערכת המין נוצרת באמצע הגוף במהלך ההתפתחות העוברית. אבל להבדיל מהאישה, היא נודדת מטה אל מיקומה הסופי, הסמוך לגפיים, לקראת תום ההתפתחות העוברית. אם כן, ניתן לאמר שמערכת המין של האישה ארכיטפית יותר, בהשוואה לזו של הגבר. כפי שנראה להלן, היא גם שלמה יותר.

בעוד שמערכת המין הנשית מזכירה אדם שלם, הרי שמערכת המין הזכרית מזכירה אדם חסר אמצע והפוך על ראשו: השחלות דומות לראש בכך שהן כדוריות בצורתן ויש בהן פעילות פיזית מועטה של חלוקת תאים ושל תנועה. הרחם הינו שריר חלול בדומה ללב. את הנרתיק ניתן לתאר כגף שנהפכה מבחוץ פנימה. אצל הגבר הפין מקביל לנרתיק אבל פונה החוצה כמו גף – אולי המקום האחד בו המערכת המינית הגברית יותר ארכיטפית מזו של האישה. האשכים מקבילים לשחלות אבל יש בהם פעילות רבה של יצירת תאי זרע בניגוד לרגיעה היחסית השוררת בשחלות, כלומר הם רחוקים יותר מלהידמות לראש. אין במערכת הזכרית איבר מקביל לרחם, מלבד אשכול תאים חסר צורה.

כוחות החיים הזכריים והנקביים והשפעותיהם

לרשות שני המינים עומדים בתחילה הן כוחות חיים יוצרים זכריים והן נקביים. אצל הזכר מושקעים כוחות החיים הזכריים ביצירת הגוף הפיזי הגברי. כוחות החיים הנותרים לרשותו ליצירת חיי נפש מודעים הם, על כן, נקביים. ההיפך, כמובן, חל אצל הנקבה: אצלה כוחות החיים יוצרי החשיבה הם זכריים.

איכותם הנקבית, המכוונת מהחוץ לפנים, של תהליכי החשיבה אצל הגבר, משתלבת עם איכותו הנקבית-הכדורית של הראש. הדבר מוביל לכך שאצל הגבר קיים דבר שניתן לכנותו בשם אובייקטיביות פנאטית: שאיפתו של הגבר לתת לדברים לבוא פנימה אל תוכו, להכיר אותם בלבד ללא כל הפרעה מצידו, מבלי לפעול עליהם מתוך תוכו. זה תואם יותר את גישת הרוח אל העולם, כפי שמציג אותה שטיינר בפרק הראשון של "גוף נפש רוח", או במילים אחרות את הגישה של גוף האני. גישתו של האדם לעולם יותר "קלאסית": הוא שואף לראות את הדברים כפי שהם, או כפי שעליהם להיות בפנימיותם-שלהם. פן אחד של גישה זו הוא, כפי שטוען גאיידיק, ש"האידיאל הזכרי הוא מכונה" דבר מה שפועל בעולם ללא כל התערבות מצידו. מעניין לחשוב בהקשר זה על מה זו מכונה: דבר מה המורכב מחלקים נעים הפועלים זה עם זה

בתיאום מושלם, כאשר באופן אידיאלי התנועה של כל אחד מהם היא אך ורק זו שהמתכנן חשב עליה מראש: את חופש התנועה של חלקי המכונה מנסים לצמצם כמה שיותר. זה מזכיר את עולם הרוח בו אין אפשרות לחירות ורצון חופשי והכל פועל בסדר מופתי.

אצל האישה, קיים שילוב בין מה שהוזכר לגבי החוזק של המערכת הריתמית, הקשורה עם הרגש, לבין פעולת כוחות החיים המעצבים הזכריים בחשיבה המודעת. כוחות אלה, נטייתם הינה, כאמור, לפעול מן המרכז להיקף. כך שהם יותר מייצגים את האינטרסים והרצונות של הפרט. כאשר נשים מתבוננות בעולם, נטייתן אינה לשאול "מה הוא הדבר", אלא יותר "מה משמעותו בשבילי, מה הקשר שלו אלי". זוהי גישה סובייקטיבית אל העולם, ההולמת את תיאורו של שטיינר את תפקודה של הנפש. ואכן, חיי הנפש, ובעיקר הרגש, של נשים, חזקים בעליל מאלה של גברים. זה מתבטא במידה רבה ביחסים בין אישיים. גישתה של האישה לעולם יותר "רומנטית": היא מבטאת את פנימיותה האינדיבידואלית כלפי חוץ, אל העולם. כתוצאה מכך היא שואפת לארגן את החיים לפי רצונותיה וכביטוי של עולמה הפנימי. היא אינה ששה להשאיר את הדברים כמות שהם, ומבינה שכל דבר דורש התערבות מתמדת הכוללת טיפוח, הזנה ומאמץ מצידה.

*האישה ממתנת את האיכות הנקבית של הראש עם איכות החשיבה הזכרית שלה.
הגבר מקצין את האיכות הנקבית של הראש עם איכות החשיבה הנקבית שלו.*

אכן, בטבע המינים, משקף העקרון הזכרי יותר את הפיזי והעקרון הנקבי את הנפשי. בדומה לאופן שבו העקרון הזכרי מפרה את הנקבי, איפשרה החלוקה למינים מצב של הפריית הנפש על ידי ריגוש הבא מן העולם הפיזי, כאשר התוצאה הינה יצירתה של חשיבה חיה או רוחנית.

בנוסף לכך יש לזכור, כאשר אנו אומרים שהגבר חי בקוטביות של גוף האני והגוף הפיזי, כי האני, החלק הרוחי-אנושי, המקודש, הנצחי שלנו, עדיין אינו מוגשם במלואו. לכן ה"נפילה" לפיזיות חזקה יותר אצל הגבר. אצל האישה, החוזק של האמצע – גוף החיים והנפש – עושה אותה יותר לישות של אהבה. כוחה נמצא יותר באמצע הגוף, שם היא מזינה את הילד, ומאמצת את האהוב אל החזה.

הבדלים הנוגעים ליחסים מיניים.

בתשובה לשאלה מה מניע נשים למפגש מיני ראשון, ענו רוב הגברים שנשים מונעות מתשוקה. לעומת זאת, רוב הנשים ענו שהן מונעות מפחד לאבד את השותף.

ההתכוונות היתרה של הגבר אל הפיזי קשורה לסיבה לכך שהוא יכול את היחסים לכיוון המיני בשלב מוקדם יותר במערכת היחסים. תשוקת האישה פחות נחוות בפיזי ומכוונת יותר לעיניים, פנים, ידיים וקול ואל הלך הרוח של הנפש הקשורה לגוף. ניתן לאמר שהאישה משתוקקת יותר אל הנפש והגבר יותר אל הגוף.

הרצון מתבטא בגוף האתרי בדחף, דחף של צמיחה (דמוי צמח). אם הפיזי הוא ביטוי החיצוני של האתרי, ניתן לאמר שהפעילות הרבה והמתמדת של יצירת תאי זרע ותנועתם במערכת המין הזכרית, מבטאת דחף מיני רב שיש לספקו. לעומת זאת, הבשלתו של תא ביצה בודד מידי חודש ותנועתו מן השחלה לכיוון הרחם, אינה מהווה בסיס ביולוגי לדחף מיני חזק. אין זה אומר שלאישה אין דחף מיני, אלא שהוא שונה מהותית מזה של הגבר. הדחף המיני של האישה אינו ניתן לתיאור ישיר, ברור וקל. הוא כנראה קשור יותר לרגש ופחות אל הגוף, כפי שמערכת המין שלה קרובה יותר אל המערכת הריתמית. היא כנראה גם קשורה יותר לדחף להביא ילדים, אשר מתבטא בגופה של כל אישה.

לאור ההבדלים במערכת המין (חיצונית לעומת פנימית) ובדחף המיני, ניתן להתחיל להבין מדוע אצל הגבר קיימת רמה גבוהה של ריגוש מיני כבר לפני קיום יחסי המין. לעומת זאת האישה, ביסודה, אינה אובססיבית בנוגע למין. בשביל האישה, התגלמות האהבה היא לקבל את הגבר אל תוכה, בעוד היא מציעה לו את כל כולה בהתמסרות שלמה של אהבה. כתוצאה מרמת הריגוש הגבוהה של הגבר ומן המשחק המקדים הנהוג כחלק מיחסי המין ואשר מגביר עוד יותר את רמת הריגוש, הגבר ממחר לגמור, לפני שהספיק להתפנות לאהבתה של האישה, אל הרצון לשיתוף: אל שיתוף כוחות החיים. הוא שקוע כל כולו בריגושו. כתוצאה מכך, מבחינת מאבקם, כבני מינם, להיות מאוחדים, מתרחקים הגבר והאישה זה מזו עוד יותר, במקום להתקרב. הפירוד הזה הלך וגדל מדור לדור. פחד ופגיעות ישנות, ריגוש והעדר אהבה, פגעו בנו ועשו אותנו הגנתיים במין – מה שמונע שיתוף.

כמובן שגם עבור הגבר יכול המין להיות אהבה, אבל הוא משתמש בו יותר מידי כאמצעי לפריקת הדחף ומילוי התשוקה המינית. דרך ההשתלטות הגדולה של העקרון הזכרי, נשים רבות הופכות כיום דומות יותר לגברים. האישה מקבלת וקיבלה תכונות גבריות. היא הולכת ונעשית דומה לגבר, גם מבחינה מינית. עקרון האהבה הנשי, המכיל שלה, התחלף ליציבה זכרית, פעילה, בגילויה המיניים החיצוניים. כתוצאה מכך היא משתלבת ריגושת בדיוק כמו הגבר. השילוב של הריגושות הזו עם הריגושות הגברית גורם אצלו לפליטה מוקדמת. האורגזמה היא סיום ריגושי, אבל היא אינה חייבת לקרות בהכרח כשעושים אהבה. אין כל סיבה שעשיית אהבה תסתיים אי פעם.

אופיה הפרדוקסלי של המשיכה המינית.

מקובל שיש קשר בין אהבה ושיתוף זוגי לבין יחסי מין. המחווה הבסיסית של יחסי המין היא אכן מחווה של סימפטיה, של היפתחות כלפי האחר ברמה הפיזית. במין יש כוחות גופניים עמוקים וכוחות חיים. האהבה האירוטית היא כמיהה להתמזגות גמורה, להתאחדות עם נפש אחת אחרת.

עצם הקישור, בתרבות שלנו, בין מיניות ובין קשר זוגי עמוק, לא היה כה מובן לדורות קודמים כפי שהוא מובן מאליו על פי המקובל בתרבות שלנו. בתרבויות שונות היו, ועדיין ישנן במקרים מסויימים, סוגים שונים של שותפות בין גבר ואישה החופפים לרמות שונות של הקשר הזוגי המלא אשר כולל מיניות ואשר מקובל על פי הנורמות החברתית שלנו. זנות ופורנוגרפיה הן כה נפוצות כיום, בגלל שאנשים עדיין אינם מצליחים לשלב את המיניות ביחסים חובקי-כל בין גבר ואישה. ניתן לאמר שטרם הפכנו את המשיכה המינית לאנושית. מכאן נובעות כל הבעיות והסטריות בשטח זה. הן בתורן ממשיכות ומעכבות את הפיכת המיניות לאנושית. כתוצאה מכך, המצב כיום הוא שרבים נמצאים במבוי סתום מבחינת הדרך לכלול מיניות באופן אינטגרלי במערכת יחסים אנושית.

חווית ההתאהבות, אשר נותנת אשליה של התמזגות עם האחר והתמוטטות של מחיצות שהיו קיימות עד להתקרבות הזרים, מגשרת על התהום שבין הגבר לאישה, ומבטאת באופן בסיסי ולא-מודע את כמיהתם להתגבר על ההפרדות ביניהם, לחזור ולהיות לאחד. אבל לתחושה של מיזוג בין גבר ואישה, אותה יוצרת ההתאהבות, אין כל קשר למציאות. "נפילה באהבה" (*falling in love*) פירושה לעצום את העיניים, לכבות את מודעותנו וללכת לאיבוד בארץ החלומות בהקיץ. בהתאהבות איננו רואים את המתרחש באמת לנגד עינינו. כתוצאה ממנה אנו חיים באשליה שאנו מכירים את האחר, כאשר למעשה אנו מכירים אותו רק באופן שטחי. זוהי הרגשה של אושר עילאי, וכדי לבטא ולהעצים אותה, בעולמנו החושי, אין טבעי יותר מקרבה פיזית. קיים, אם כן, קשר הדוק בין התאהבות לבין ריגושיות מינית.

להיות באהבה (*being in love*), זהו דבר שונה לגמרי. כדי להיות באהבה ולשמור שהאהבה תהיה תמיד רעננה וחדשה, דרושה מודעות גדולה, נוכחות עצומה. אילו היתה חויית ההתקרבות לנפש השנייה עמוקה יותר, אילו יכולנו לחוש בכל רב-צדדיות אישיותה, לא היתה הנפש השנייה לעולם מוכרת כל כך ואותו מעשה-פלא, ההתגברות על מחיצות, היה מתרחש כל יום מחדש. כיום מה שמתרחש הוא שאנו חשים את המיזוג קודם כל כמיזוג גופני ונוטים לוותר על המשכו - גם בזמן וגם אל תוך חלקים גבוהים יותר בנפש וברוח. זה עקרוני להכיר מהתחלה שלאהבה ומין, לפחות כפי שאנו מכירים אותו, אין דבר במשותף. הם שונים בתכלית ואין להם כל קשר אחד לשני.

כאמור, הגבר חי בקוטביות של היסוד הפיזי ושל היסוד הרוחי הגבוה ביותר שהוא האני, כאשר יחד עם זה התחום ההומאני-רוחי של אנושיותנו אינו מפותח עדיין והוא מקובע לעולם החושים החיצוני באורח חד-צדדי. הזרם הקבוע של גירויים הזורם אלינו מכל עבר מהתרבות הטכנית שלנו מושך אותנו החוצה דרך חושינו. עודף הגירויים בקוטב החושי ולעומת זאת מיעוט הגירויים בקוטב המוטורי-מטבולי תורם אף הוא לרדיפה אחר מיניות. תמונה אחת שעשויה לעזור להמחיש זאת היא של אדם היושב ללא תנועה מול מסך טלוויזיה או מחשב ומתבונן בתמונות פורנוגרפיות. בתהליך ההתבגרות, הכולל גילוי של העצמי בכל המובנים החליפה המדיה ובעיקר האינטרנט את מקומם של טקסים ומוסדות חברתיים שונים בהכונה ובתיווך המציאות, כולל מהפך המיני.

כתוצאה מנפילתנו אל החומרנות ותלותנו בחושים, הניתוק שלנו מעולמות הרוח ומפנימיותם של הדברים, הרי שלרוב, מין כפי שהוא נעשה כיום הוא בעיקר עניין הקשור לי-עצמי. תמיד נושא הוא בחובו משהו שיכול להפוך לחיפצון, להפיכת האחר לאובייקט לסיפוק התשוקה המינית שלי. הקשר לעולם החושים יזכה להתייחסות בהמשך. כשעסוקים אך ורק במין, מה שקורה זה ההיפך מאהבה: "כשמגיע רגע האמת, זה באמת לא משנה מי הוא האינדיבידואל האחר". זוהי מחשבה גברית טיפוסית, כי לנשים יש נטיה חזקה יותר לחוות את הדברים כשלמות.

כל הצורות המופקרות של יחסי מין המקיפות אותנו - זנות, פורנוגרפיה, סטיות שונות ושימוש בחפצים - מביאות כל זאת בצורה בוטה וגסה. אבל זה קיים כזרע בכל פעם שמקיימים יחסי מין. זה קורה משום שבאורח פרדוקסלי, כאשר אנו מקיימים יחסי מין אנו חווים את עצמנו - את הסיפוק, ההנאה והריגוש שלנו. כלומר, מלבד הסימפטיה יש כאן גם מחווה חזקה של אנטטיפטיה, של היסגרות בפני האחר. כתוצאה מכך, מי שבוחר לחיות אך ורק בהתאם לטבעו המיני, ימצא את עצמו בסופו של דבר במצב מנוכר בתור בן אדם.

לכן מין טהור יוביל לרוב, בהדרגה, לריחוק בין בני הזוג, אלא אם כן נעשה דבר נוסף כדי לייסד קשר נפשי. גם בני זוג אוהבים, עם קשר חזק, יחוו ניכור הולך וגדל כתוצאה מקיום יחסי מין, במידה ולא יטפחו אקטיבית קשר נפשי ורוחי אמיתי בתחומים אחרים. בהתאם, במערכת יחסים משמעותית, טיפוח אקטיבי של קשר אמיתי ועמוק בין בני הזוג, חיזוק של שיתוף נפשי ורוחי יצמצם את הניכור והריחוק שהולכים וגדלים עקב קיום יחסי מין טהור.

כאן המקום לציין שהמשיכה המינית עצמה היא תופעה השייכת למין הביולוגי כולו, אדרבה לכל עולם החיות. היא איננה אינדיבידואלית. לכן, האמירה שעצם קיומם של יחסי מין הוא ביטוי להכרה עצמית, היא שיבוש חשיבה ממעלה

על מין ותשוקה

כאמור, התהליך הפיזי-אתרי במין הינו מחווה של נתינה, מזיגה של עצמנו החוצה. זוהי מחווה של אהבה. חיבור עם העולם הוא מחווה של סימפטיה. אבל יש למין גם קשר לתשוקה: תשוקה לבעלות, הרצון להפוך משהו אחר לשלנו או, במקרה זה, את בן או בת הזוג. כדי לרכוש בעלות על משהו עלי, ראשית, להתנתק ממנו: להיסתגר מן העולם, להפעיל מחווה של אנטיפטיה (ראה "עולם הנפש" מתוך "גוף נפש רוח"). אדם הנמצא בתשוקה קולט רק את נפשו שלו, לא את נפש הזולת. לכן תשוקה הינה מחווה אקסקלוסיבית בנפש, מחווה של סגירות אשר מחוללת גבולות ומחפשת חלל משלה ויכולה למצוא דרכה אל האופן בו אנו מביטים אחד בשני.

תשוקה במבט אחזת באובייקט שלה. המבטים שגבר ואישה מעיפים אחד בשני הם מחווה של סימפטיה, אבל בעטיה של התשוקה נמזגת בהם גם מידה של אנטיפטיה. יש בהם צורה מסוימת של רכושנות. אצל הגבר יש לרכושנות זו אופי חמדני יותר, אצל האישה יש לה יותר אופי מושך ויונק. האם החזקת ידיים היא מחווה מגשרת בין נפשות? או צעד ראשון לקראת תפיסת האחר והחזקתו בשבי? המבט החומד יותר זכרי באופיו אך אין לטעות ולחשוב שלאישה אין תשוקה, אופיה פשוט שונה. בין השאר תשוקת האישה קשורה תמיד, גם אם באופן בלתי מודע, לדחף ההולדה.

אם כן, לרגשות הקשורים למיניות יש אספקטים אנטיפטיים לרוב שעלינו להיות מודעים אליהם. "אנו נאבקים בפחדינו ותשוקותינו ובה בעת עם השותף שלנו".

ועוד קצת היסטוריה

המשיכה החושנית בין שני המינים החלה רק באמצע התקופה האטלנטית. לפני כן היתה ההתעברות פעולה בלתי מודעת. אבל אז הופיעה אהבה מלאת תשוקה וחושניות והתערבבה עם האהבה האפלטונית נטולת הביטוי הפיזי. כתוצאה מכך יחסי מין החלו להיות מלווים בתשוקות ובאינסטינקטים שהתעוררו בעולם הפיזי.

עשיית אהבה היתה דרך להתאחד עם האלוהי, הנצחי – ואחד עם השני. היכולת לחוות מישור עמוק של מפגש במוחן הרוחני הגבוה ביותר דרך המגע המיני ("ואדם ידע את חווה אשתו") הייתה קיימת בנו בעבר. אבל יכולת זו אבדה בערך בתקופת המבול, המקבילה לסוף התקופה האטלנטית.

עם הזמן, הלך והצטבר בנו אותו אלמנט מורש בגוף האסטראלי, אשר מבטא את התשוקה החושנית בין המינים. אמנם, נפש שמתגשמת מביאה איתה את גופה האסטראלי, המעוצב בהתאם לאישיותה. אבל, בנוסף לכך, היא לוקחת לתוכה אלמנטים מן הגופים האסטראליים של שני הוריה, מסערת רגשותיהם ותשוקותיהם. הדבר מתיר לנפש המתגשמת להתחלק בחוויות הארציות של אבותיה. הילד נולד למעשה עם אלמנט זה של תשוקה ואימפולסים שגורו באופן חיצוני באדם במהלך הדורות של החיים על פני כדור הארץ. מכאן ניתן להבין שאנו טעונים בריגוש, ציפיות, פנטזיות, אכזבות אשר הצטברו לא רק במהלך חיים אלה, כי אם מדורי דורות.

אז מה אפשר לעשות?

האם זה נכון לדכא את האינסטינקטים, הדחפים והתשוקות מתוך מודעות לכל מה שנאמר עד עתה? אנו יודעים שקשה מאוד לדכאם. אנו יודעים גם, שאפילו יחסי מין אנוכיים יכולים להוביל ליחסי אהבה וחיבה. בנוסף יש לזכור, שאינקרנציות חוזרות הן תוצאה של חיפוש התענוגות של אבותינו. עם זאת, זרעי ההרס של יחסים אנושיים מונחים בתהליך עצמו, הנובע בטבעיות מהמשיכה בין המינים. זהו הפרדוקס של המשיכה המינית בעידן שלנו – "כרונוס הטורף את ילדיו".

עד כמה עוזרת לנו באופן מעשי הידיעה בדבר יחסי מין אנוכיים? ההבחנה וההבנה של המציאות עוזרות לנו להיות חופשיים. אנו יודעים מה הם הדחפים הללו, יודעים כיצד הם מתבטאים ולכן חופשיים לבחור כיצד לפעול. כך שיש לנו את התשוקות החיות באלמנט הנורש בגוף האסטראלי, שאסור לתת להם לכבוש את בהירות תודעתנו מחד ואסור לדכאם מאידך.

מהלך אפשרי הוא להפוך אלמנטים אלה לבעלי אופי גבוה יותר. אבל האינטלקט שלנו גורם לנו להציב לעצמנו קשיים. חיה פועלת מתוך אינסטינקט. מלאך פועל מתוך אהבה. אבל אדם הרוצה להגיע לאהבה צריך להתגבר על האינסטינקט החייתי, ועל התשוקות שמקורן באסטראליות. הגוף האסטראלי המותמר הינו רוח העצמיות. ההתמרה מתרחשת בעקבות פעולת הרוח על הגוף האסטראלי דרך האני.

ההתמרה יכולה להתבטא בהבנה שהעונג נחוצ, תוך שליטה במעשינו ואי-רדיפת תענוגות. המרחק של תענוג משמחה ואושר רחוק כמרחק המין הטהור מן האהבה האמיתית. כמו כן, תענוג וכאב הם שני צדדים של דואליות קרמיתית.

חיפוש אחר תענוג בהווה ייצור צורך לחוות כאב בעתיד ולהיפך. חיפוש תענוג יכול להיות מבוקש על ידי מישהו בתודעה האנוכית הנוכחית, משום שחוויה של תענוג אישי לא תמשוך אליה מישהו שתודעתו עוטפת אחרים.

ההתמרה יכולה להתבטא גם בסגפנות. אבל הימנעות יכולה להפוך את המיניות למשהו עז ושתלטני, בייחוד עבור אנשים צעירים. אי אפשר לכפות על מישהו להשאיר את המיניות מחוץ לזוגיות. אולם, אפשר לפתוח בפני צעירים את אופיה הפרדוקסאלי של המיניות.

כל עוד אנו לכודים בתודעתנו הפיזית, אפילו אם המניע הברור שלנו הוא להעניק הנאה ולאהוב, אנו בדרך כלל משיגים סיפוק דרך הפעולה ועל כן משיגים גמול. אין אנו יכולים לדעת אהבה אמיתית עד שנרכוש מודעות גבוהה יותר. כשאנו פועלים, מתוך תודעתנו העצמית, מתוך מה שאנו מבינים בתודעתנו הנוכחית כאהבה, אם זה קורה מתוך דאגה אמיתית לרוח החיה באחר, אזי פעולותינו הן עצמאיות מהקארמה ומתוספות לכוח הבורא בעולם. כוח זה הוא האהבה.

לחתור למפגש מיני שמהווה גשר מאדם לאדם.

הניתוק בין אהבה ומין, הפיכת האהבה למשהו מופשט, שכלי-רגשי בלבד, לא גופני, היותו על המין כאמצעי לאיחוד מקודש, מותר את הזירה ריקה ופנויה לתשוקה, לדחף, לריגוש. לאור כל מה שנאמר עד עתה, האם ניתן בכל זאת לקיים קשר מיני בדרך שמייסדת, ולא נוגדת, שיתוף וקשר אמיתי בין שני בני הזוג? האם יש לראות את הזוגיות והמיניות כשני דברים נפרדים באמת? האם ניתן לשחרר את המשיכה המינית, במידה כלשהי, מן התשוקה והריגוש?

המשיכה המינית מגמתה התמזגות, היא אינה רק תיאבון גופני. עם זאת היא יכולה להתעורר, כאמור, בגלל הלכי-נפש שאינם אהבה. לכרוך תשוקה עם אהבה, זוהי טעות חמורה. משיכה מינית שמתעוררת בגלל אהבה, מעורבת ברכות ועדינות, בטולת חמדנות ורכושנות מכל סוג.

את הדרכים לטיפוח הנישואין ניתן לתאר כשותפויות ברמות של הגופים השונים. את המיניות ניתן למצוא בין הדרכים לשיתוף ברמה האתרתית הכוללת, בין השאר, שותפות במישור הטבעי, בתהליכי חיים בסיסיים ולימוד כיצד לחוות רכות ומיניות על דרגה גבוהה יותר, **כתהליכי חיים** להבדיל מתהליכי הנפש והגוף הפיזי. במילים אחרות, כאשר אנו מדברים על מיניות בהקשר של טיפוח השיתוף, האחדות וההתמזגות בין הגבר לאישה, מדובר בשיתוף של כוחות החיים. כהערת אגב ניתן לאמר, בין השאר, כי נובע מכך שאיחוד מיני אשר הופך להרגל קבוע מהווה למעשה שותפות של כוחות חיים. כלומר, גם אצל זוג שלא התחתן, שיתוף זה של כוחות חיים מהווה למעשה נישואין.

מתוך הבנה של הסיכון שהמיניות טומנת בחובה לקשר האנושי, ביכולתנו לשאוף לגלות האם ניתן לעשות את המיניות לאנושית יותר. חיפוש שכזה בהחלט עשוי להיות מניע לחיות חיי נישואין עם שותף, או לפחות ליצור שותפות יציבה. ניתן לשאוף, לדוגמה, להפוך את האקט המיני לרגוע יותר, למתן את האלמנט האסטרלי ולהקטין את התשוקה.

מיניות כשיתוף חיים, שונה ממיניות למען עונג או סיפוק ריגושי. היא יכולה לבוא אך ורק כחלק ממערכת יחסים משמעותית, כאשר ישנה אהבה די הצורך, מלכתחילה, בין בני הזוג. אין תחליף למפגש מיני של אהבה, עם תחושה של שותפות ואחוה. מיניות כשלעצמה לעולם אינה מספקת דיה ותורמת, כאמור, לניכור בין אנשים. הדרך לשיתוף חיים מלא במין היא בעשיית אהבה ממקום אלוהי, לא-אנוכי, ממקום של אהבה טהורה. אין לזה כל קשר לטכניקה או "מיומנות" במין.

כל עוד אנו ממשיכים לעשות מין אנוכי, נמשיך בהיפרדות זה מזה ומן העולם. העדר אהבה, או העדר אלוהים בינינו, הביא את העולם אל עברי פי-פחת, אל סף ההשמדה העצמית. ההרגשה הטבעית והמתוקה ביותר שיכולים שני בני אדם ליצור על פני האדמה, היא אולי בבחינת רמז למציאות אפשרית שביכולתנו ליצור. עתיד המין האנושי ומאמצינו להשכין שלום על פני האדמה תלויים ביכולתנו לפתח דרך של עשיית אהבה ממקום גבוה. הדרך לעשות זאת תלויה בכל אחד ואחת מאיתנו באופן אינדיבידואלי. כולנו היינו רוצים לאהוב כל אחד ואחת, אבל האם נוכל להתחיל, בבקשה, רק עם בן או בת הזוג שלנו?

God gave all men all earth to love,
But since our hearts are small,
Ordained for each one spot should prove
Belovèd over all
Rudyard Kipling

זה מתחיל בלהבין את האהבה כפי שהיא באמת. אין שום משימה, אין שום חובה, ואין שום קושי באהבה. להתייחס לאהבה כאל משימה, פירושו ללכת בנתיב מלא אשמה בו אנו מביישים את עצמנו ומכשילים את עצמנו מראש. לעשות אהבה גופנית, ליצור שיתוף חיים מלא עם אדם אחר, יכול להביא אותנו לאהבה כלפי כל אחינו בני האדם, כלפי אויבינו, כלפי אלוהינו וכלפי עצמנו.

מהנסיון של האנושות כיום, אנו יודעים לקיים יחסי מין לא כעשיית אהבה, לא כשיתוף חיים, אלא כדרך לדאוג לעצמנו, לספק דחף, למלא תשוקה וכתגובה לריגוש. קיום יחסי מין בצורה אנוכית או חמדנית, מעמיק את תהום האומללות שבין הגבר לאישה ומרחיק אותנו מן האיחוד לו אנו כמהים. זה אינו עולה בקנה אחד עם אהבה. עשיית אהבה גופנית היא נחלתו של הגוף האתרי. החלק האסטרלי, המחשבת-ריגושי, הוא זה שיש לו או אין לו חשק, הוא שדואג שמא יחסי מין יתקיימו או לא. הגוף (האתרי) אוהב לעשות אהבה (לשתף כוחות חיים), תמיד.

קיום יחסי מין ממקום חיצוני, מספק צרכים מסויימים באופן זמני. הוא נותן סיפוק ושביעות רצון ברי-חלוף, אבל

איננו מוביל לשיתוף חיים מלא. הדבר דומה למנה של סם, או לארוחה משביעה. הוא מוביל לתחושה המסממת אשר מרדימה אותנו לאחר קיום יחסי המין ומתגלמת ברדיפה אחר האורגזמה. האורגזמה, הן הגברית והן הנשית, אינה בבחינת שיתוף חיים. כל חיה יכולה לגמור, אבל רק אהבה יכולה לסייע לנו לחלוק חיים, בלי חשבון, בלי פשרה, בלי מעצורים וללא הגנה עצמית מצד מי מהשותפים.

כיום אנו מקיימים יחסי מין לרוב במצב של תודעת חלום. תחושות האהבה מעוררות רגשות והתרגשות. ברגש, כידוע, אנחנו חולמים. כשזה קורה, אנו חדלים מלפעול כישויות מודעות ומתנתקים מן המתרחש בכאן ועכשיו, נסוגים מן המציאות אל הפנטזיה, אל הריגוש, ושוקעים במין אופוריה אישית. חדלים אנו מלהימצא עם השותף או השותפה שלנו בעת עשיית אהבה, מפסיקים להיות נוכחים. או אז אנו נעדרים מן האירוע אשר מתרחש בהווה ובמקום שאנו נמצאים בו, חדלים מלהימצא באמת עם בן או בת זוגנו, מסתגרים בתוך עצמנו.

לעיתים, במהלך שביב של התעוררות, אנו עשויים להתבונן בשותף שלנו – וברגע שכזה אנו עשויים למצוא עצמנו במצב די דומה למצב של שיחה עם מישהו, אשר במהלכה אנו שמים לב לפתע שהוא או היא אינם מקשיבים לנו, אינם נמצאים איתנו עוד. הם נמצאים במרחק רב מאיתנו, כשהם חושבים על משהו אחר. האהוב עזב, נטש אותנו בחוץ, בכפור כביכול. כאשר זה קורה הרי שאנו, בתגובה, שבים בעצמנו מהר ככל האפשר אל תוך מצב החלימה האישי שלנו. ההסתגרות אצל האחד מעודדת את ההסתגרות אצל האחר. וזה כמובן מרחיק אותנו משיתוף חיים מלא, ומכוון את המין אל עצמיותנו, אל הנאתנו העצמית וסיפוקנו האישי. למעשה, יוצא שאנו משתמשים בגופו של האחר כדי לעשות אהבה עם רגשותינו והריגושים של עצמנו.

זה הוא תיאור של מפגש מיני נורמאלי, מבוודד. אין בו איחוד של עקרון האהבה הזכרי והנקבי. אין בו את האהבה, את האיחוד הנשגב והלא אנוכי של החיים. עצמיות ריגושית, כפי שכבר נאמר, היא תמיד מבודדת.

גבר או אישה חיים וממשיים מעניקים לנו את התחושה הנפלאה והמענגת ביותר שביכולתנו לחוש. אין דמיון או פנטזיה שעולים על, או מתקרבים לכך. אלה האחרונים הינם, אם כן, מרמה עצמית והתמכרות אכזרית, אשר נחשבות כיום לנורמאליות ואפילו נחוצות, מבלי שמישהו יעלה זאת על דעתו. ההתרגשות, הציפיות והדמיון, מרחיקים אותנו מלהיות אנו-עצמנו: נוכחים, ערים ומודעים לכל מה שאנו עושים כשאנו חיים כבעל ואישה.

להגיע לנפש הזולת דרך מגע פיזי.

אם המגע הפיזי הינו דו צדדי, כחיבה בין גבר לאישה, הוא יכול להיות גשר מנפש לנפש. ניתן להגיע לנפש האחר ולתהות עליה דרך המגע המיני. אבל אופן אירגונו של חוש המגע הינו כזה שקל עבורנו לחוות רק את אשר מתרחש בגופנו. חוש המגע הינו החוש היחיד אשר אינו מרגיש למעשה כלל את העולם החיצוני אלא רק את השינויים החולפים בגופנו שלנו. העובדה שהמגע המיני פועל בעיקר דרך חוש זה מביאה לכך שבזמן המגע המיני אנו סוגרים עצמנו בפני האישיות של האחר, שאותה בדיוק אנו רוצים לקבל.

אם כן, חוש המגע גם מרים מחסומים שאותם עלינו לעבור אם ברצוננו להפוך אותו לנפש הזולת. דרך אחת לעבור מחסומים אלה עשויה להיות, לדוגמא, חיזוק אספקט הרכות של המין, נשיקות וחיבוקים. בהם האדם אינו תפוס כה בחוזקה בגופניות כמו במגע מיני מלא. זהו ההבדל בין מפגש גופני שלם למפגש גופני טהור: הראשון משקף במידת האפשר את המתרחש בפנימיות. המיניות מושלמת בו על ידי רכות וחיבה, ארוטיות ומפגש גופני חובק ומקיף שהינו בו זמנית מפגש של הנפש.

חרשים אחרים

כאשר אנו טועמים ומריחים משהו, חלק ממה שאנו טועמים או מריחים נעלם בתוכנו. כאשר אני מריח משהו ניחוחו נשאר בתוכי ואובד לעולמים. אני שודד אותו ועושה אותו לרכושי הפרטי. יש כאן איכות של אנטיפטיה.

חוש הראייה יוצר אשלייה חזקה של סופיות: עם העיניים רואים רק את פני השטח של האובייקט, אולם לא את פנימיותו. עם זאת, עצימת העיניים מובילה להסתמכות יתר על חוש המגע ולנסיגה אל תוך עולמנו הפנימי, דבר שנוגד את הרצון לקשר אישי עם האדם שמולנו. כאשר עינינו עצומות, גדל הסיכוי שנתמקד בריגוש העצמי שלנו, בתמונה של האדם האחר שיצרנו לעצמנו ואשר מרחיקה אותנו מהתבוננות באותו אדם כפי שהוא נמצא לפנינו או, לחליפין, שנפליג בפנטזיה מינית שמרחיקה אותנו עוד יותר מלראות את האדם שמולנו, ומלהיות נוכחים כאן ועכשיו. הדמיון מתחיל את פעולתו כשאנו עוצמים את עינינו.

נאמר כי "מי שמביט באישה עם תשוקה נואף עמה בליבו". מדוע זה כך? היבט נוסף של המבט הינו, כפי שנאמר, שדרכו אנו הכי נוטים לחוש תשוקה אל מה שמולנו. לא בכדי קושרה הטעימה מן הפרי האסור בגן-עדן עם פקחת העיניים דווקא: השאיפה להנאה עם למידת צבעוניות העולם. האדם הוא "חיית עיניים": הסיכון הגדול ביותר שלנו ליפול מן השלמות אל החז-צדדיות הוא דרך חוש הראייה. אפשר לתרגל מידה מסוימת של שליטה בעיניים: כיצד אני מביט ומקשיב

לאדם השני? דרך הקשבה איננו נוטים מטבענו לחוות תשוקה כמו דרך הסתכלות.

שמיעה ודיבור

חוש השמיעה הינו החוש הפיזי היחיד באמצעותו אנו יכולים לחוש בפנימיותם של דברים, ולתפוס את המרחב האחורי שלנו. זהו חוש רוחי, דרכו אני שומע באמת את הישות השלמה של הגוף המהדהד. הסתמכות רבה יותר על חוש השמיעה עשויה, אם כן, להיות צעד משמעותי בכיוון של שיתוף אמיתי.

אם ברצוננו שהמגע המיני ישתף ככל האפשר את המתרחש בפנימיות, הרי שדיבור והקשבה צריכים להפוך להיות חלק בלתי נפרד ממנו: לחלוק ולשתף, לשוחח ולהביע במילים, לא להסתגר במחשבותינו. לקבל החלטות רק באופן משותף, לדון ולצפות בכל מה שמתרחש יחדיו, בעת עשייתו. להמשיך ולדבר תמיד בנוגע למה שכל אחד חש עכשיו, ברגע הזה, ולהימנע "משתיקות ארוכות והתעלויות מלאות עונג שאינן מבוטאות במילים". אם ההרגשה היא מתוקה, יפהפיה, נחמדה, מקסימה – תהיה המילה המתאימה אשר תהיה – לאמר הרגשה זו בקול.

יעזור מאוד אם נבטא מילולית את שאנו חשים בפועל, לא את מה שאנו חושבים. להביט פנימה אל גופנו ותחושותיו, לא על שכלנו ומחשבותיו. לתקשר במילים. עניין זה ישמור על תודעתנו ועל נוכחותנו אלה מול אלה. לשמור מרחק מן הריגושות: כאשר בן זוג אחד חושד שהשני ריגושי ניתן לשאול שאלות כמו – "האם זה נכון עכשיו?" או "מה את/ה מרגיש/ה עכשיו?". בן הזוג השני, אם יענה בכנות, יכיר בכך שהוא ריגושי. על ידי ההכרה יתפוגג הריגוש ותיוותר רק האהבה. הכל נובע מן ההרגל להקשיב זה לזו, לשמור על פתיחות ואמון, להתנגד לדחף להכחיש או להתווכח.

להיות נוכחים בפשטות, לאהוב את השותף שלנו כפי שהוא, כשאנו חופשיים מריגוש או דמיון. לא לחשוב על העתיד לקרות, רק להיות נוכחים.

סיכום

החלוקה של המין האנושי – אדרבא, של כל עולם החי והצומח – לזכרי ונקבה מקובלת כדבר מובן מאלינו, אולם מחקר פנימי הביא תמונה אחרת, של החלוקה למינים במהותה בתור הפרדה של האדם שהיה ישות אחת שלמה – לשני טיפוסים, אם נרצה לקרוא להם כך, שהינם זרים זה לזה, עלי אדמות: שני טיפוסים של אדם אשר מייצגים שני עקרונות אוניברסליים, מהותיים, הפוכים ומשלימים. הפרדה זו בין המינים מהווה חלק מתמונת ההפרדה הכוללת בין האדם בעולם הפיזי לבין עולם הרוח – ומנקודת מבט מסוימת ניתן לאמר אף שהיא היתה גורם מזרז להפרדה זו.

השיבה אל ישות האדם השלמה והמשך נתיב ההתפתחות של האנושות, מערבת את שאיפת האדם לאיחוד המחודש עם עולם הרוח. מסתבר שחלק בלתי נפרד מהתפתחות זו היא השאיפה של הזכר והנקבה לשוב זה אל זה, לחזור ולהיות לאחד. הגבר והאישה מבטאים שני קטבים אשר נמצאים בצמידות זה אל זה, והשאיפה לאיחוד בעולם הפיזי התבטאה מזה עידנים רבים במשיכה המינית הפיזית.

גישה אחת לשאלת המיניות מתגלה במאמר של רודג'ר, אשר מתייחס אל העקרון הזכרי והנקבי בצורתם הגבוהה יותר ומפחית במידה רבה בערך הביטוי הפיזי של הדברים. כיוון זה מדבר על ההפכים המשלימים, מקור הסבל שבהפרדות ו"מלחמת המינים" כנובעים מהצמדות לעקרון אחד (זכרי או נקבי) על פני השני. העתיד טמון בקבלת האחר, בהתייחסות לשני העקרונות במידה שווה. ההבדלים הארכיטיפיים בין גברים ונשים, מקורם בחלוקה הארצית אבל הם מבטאים, כאמור, הבדלים בין עקרונות שהם אוניברסליים, רוחיים. כפי שמצב העניינים הינו כיום, מדובר יותר על החייאת העקרון הנקבי אשר עבר דיכוי רב בעידנים האחרונים. העקרון הנקבי נחשב בין השאר, אם כן, ליותר רוחני ומחובר לעולמות העליונים, בעוד שהזכרי מקושר יותר אל המטריאליזם וירידה אל העולם הפיזי, אותה חווה המין האנושי בהדרגה במידה הולכת וגוברת מאז ההיפרדות למינים. מכאן מוסברת עליית כוחו של זה האחרון בעידנים המאוחרים יותר. במילים אחרות, אין הבדל מעשי בין החיבור מחדש לעולמות הרוח, ובין ההתגברות על החלוקה למינים. החייאת העקרון הנקבי היא דרך אחרת להגיד חיבור מחדש לעולמות הרוח והוא צריך לבוא כחלק מהתחזקות הקשר בין אדם לאדם.

לאור מצבו הנוכחי של המין האנושי השרוי עמוק בחומרנות, ניתן להבין את חוסר ההתייחסות של רודג'ר ואחרים אל הצד הפיזי של המיניות. שכן כמו היבטים רבים של החיים עלי אדמות, גם היא נראית בצורה חומרנית טהורה. עם ההתנתקות למראית עין מן הרוחי והפנימי, הפכה גם המיניות שבויה בידי תשוקות, דחפים ואינסטינקטים. ההתרחקות בהיבטים יותר נמוכים אלה של המיניות נוגדת את השאיפה של הגבר והאישה לשוב ולהתאחד. זה הוא, כאמור, הפרדוקס הגדול של המיניות, שכפי שאנו רואים אותה היום, נובעת ביסודה ממניעים אנוכיים אלה ואף מעודדת אנוכיות עקב זאת. אולם כפי שאנו רואים, דווקא תחום זה בחיינו אשר נחשב כיום, במידה לא קטנה של צדק, כנתון לשליטתם של כוחות נמוכים, הינו ביטוי לכמיהה לאיחוד המקודש ביותר. זהו דבר שלחלוטין אינו מובן מאלינו, שאיננו יכול להתרחש מעצמו: אם ברצוננו לגרום לו להתרחש, עלינו לגרום לכך להתרחש ולשם כך עלינו להחליט שברצוננו לעשות זאת.

למרות כל הסחות הדעת, היתה המיניות ונשאה מוקד של משיכה בין בני אדם, גם כאשר הסיבה האמיתית לה

אבדה וכל מה שנשאר לכאורה היה ההולדה מצד אחד והעונג מצד שני. דרוש לנו משהו מלבד שני אלה. המיניות כיום אינה דורשת דיכוי, עיקור או התעלמות, אלא התמרה.

לאור כל זאת, ראיית הקשר המיני ביסודה בתור צורה של שיתוף, שיתוף חיים, עשויה אולי להיות שינוי מרענן. כאשר התחלתי את הפרוייקט, הנחתי הראשונית היתה שאמנם חייבת להיות משמעות למיניות בנוגע לביסוס של קשר עמוק (וגבוה) בין בני זוג, ושיהיה לדבר קשר דווקא לחלקים הגבוהים יותר באדם. אולם כשבאים לדון בהיבטים ארציים של אהבה, היה ניתן אולי לצפות לקשר לגוף האתרי דווקא, בהתחשב בכך שמבין שני הגופים הארציים, האתרי הוא הגבוה, העדין והחי יותר. עם מעבר הסף שהאנושות עוברת כעת ועליית החוש האתרי, ייתכן שיהיה בכך לעזור להבנת התחושות החדשות, ההתייחסות הראויה אליהן והמקום שיש לתת להן בחיינו.

עם זאת, הדגש, בהקשר של מיניות (או בכל תחום אחר בחיים) על תקשורת בין (נפשות של) בני אדם ושימת לב למתרחש ברמת החושים הפיזיים, מכוון לפעילות משולבת ברמות הגופים השונים. על מנת להפוך את המיניות לשיתופית באמת, יש צורך בעבודה מודעת, בנוכחות של האני הגבוה. משפט אחרון זה נכון לגבי כל מה שניתן לכנות הגאולה של תחומים רבים אחרים בחיינו.

התחברות לעולמות עליונים או חומרנות; החייאת העקרון הנקבי או המשך דיכוי; הפיכת המיניות לאנושית או המשך המתכונת הנוכחית: אלה הן אפשרויות אשר עומדות לפנינו והמקורות המובאים כאן מביאים אותן ואת משמעויותיהן והשלכותיהן בצורה בהירה ככל האפשר. אם כן, כמו בשאלות אחרות בתקופתנו, דבר אינו מובן מאליו יותר. משלמדנו את משמעות פעולותינו והחלטותינו, איננו יכולים לחזור אל חוסר המודעות, אל הבורות חסרת הדאגות. המשמעות העמוקה של זוגיות, מיניות והולדה היא אחד הנעלמים הגדולים של חיינו. אולם כיום נדרש מאיתנו לבחור נתיב ממקום של תודעה, של ידיעת האפשרויות השונות העומדות בפנינו והשלכותיהן.

כל הצעדים האקטיביים המתוארים כאן דורשים סוג כזה של עבודה. אולם התוצאה האפשרית של עבודה זו עשויה אולי להתברר גם כגורם של אושר רב, לא קצר טווח ומוגבל בהיקפו כפי שהמיניות מביאה כיום, אלא מתמשך ומהותי יותר, מבוסס על קשר אוהב בין שני אינדיבידואלים וגם מחזק אותו.

נספח: שושנית החוחים.

לפני עידן ועידנים היו מלך ומלכה שמידי יום ביומו אמרו: "אח... אילו רק היה לנו ילד," אך מעולם לא קיבלו את מבוקשם. כאשר ישבה פעם המלכה במרחץ, אירע שצפרדע זחלה מן המים אל הקרקע ואמרה לה: "משאלתך תתמלא; בטרם תחלוף שנה תביאי בת לעולם." כאשר אמרה הצפרדע כן היה, והמלכה ילדה בת כה יפה עד שהמלך יצא מגדרו מרוב שמחה וערך משתה גדול. הוא הזמין לא רק את קרוביו, ידידיו ומכריו אלא גם את מגידות העתידות הזמין כדי שתרחושנה אהדה וחיבה לילדה. היו שלוש עשרה במלכותו, אך הואיל והיו לו רק תריסר צלחות זהב שמהן היו אמורות לאכול, נאלצה אחת מהן להישאר בבית. המשתה נחוג ברוב פאר, וכאשר הגיע לסיומו, העניקו מגישות העתידות את מתנות הפלא שלהן לתינוקת: אחת העניקה מידה טובה, אחרת – יופי, השלישית – עושר וכן הלאה מכל הטוב שאפשר לבקש בעולם. כאשר אחת עשרה מהן כבר אמרו את דברן, נכנסה לפתע השלוש-עשרה. היא רצתה לנקום על שלא הוזמנה ובלי לברך אף אחד או אפילו רק להביט במישהו, קראה בקול רם: "בת המלך בשנתה החמש עשרה, תידקר בפלך, ותיפול מתה." בלי להוסיף דבר, פנתה לאחור ועזבה את האולם. הכל נבהלו, אז צעדה לפני השתיים-עשרה, זו שעדיין לא הביעה את משאלתה, ומאחר שלא יכלה לבטל את דבר הרעה אלא רק לרכך אותו, אמרה: "לא יהיה זה מוות, אלא שינה עמוקה בת מאה שנים, שבה תשקע בת המלך."

המלך, אשר רצה לשמור את ילדתו החביבה מפני האסון, פרסם צו שיש לשרוף כל פלך בממלכה כולה. אבל מתנות מגידות העתידות נתגשמו במלואן בבית, שהרי היתה כה יפה, מנומסת, ידידותית ונבונה שכל מי שראה אותה מוכרח היה לאהוב אותה. והנה אירע שביום שמלאו לה חמש-עשרה, לא היו המלך והמלכה בבית, והילדה נשארה לגמרי לבד בארמון. היא התהלכה בכל מקום, התבוננה בחזרים ובקייטונים ככל העולה על רוחה, והנה הגיעה לבסוף גם למגדל עתיק. היא טיפסה במדרגות הלולייניות הצרות והגיעה לדלת קטנה, במנעול היה נעוץ מפתח חלוד וכאשר סובבה אותו, נפתחה הדלת ושם, בחדרון קטן, ישבה אשה זקנה עם פלך, וטוותה פשתן בחריצות. "יום טוב לך אמא ישישה," אמרה בת המלך, "מה את עושה כאן?" - "אני טווה," אמרה הזקנה ונענעה בראש. "מהו הדבר המפוז כך, בעליות?" אמרה הילדה, לקחה את הפלך, ורצתה גם היא לטוות. אולם אך נגעה בפלך וכבר נתגשם דבר הכסף, והיא נדקרה באצבע.

בו ברגע שחשה בדקירה, נפלה על המיטה שניצבה שם, והיתה מוטלת בשינה עמוקה, ואותה שינה הלכה ופשטה בארמון כולו. המלך והמלכה שזה עתה שבו הביתה ונכנסו לאולם, החלו להירדם ואיתם כל אנשי החצר. נרדמו גם הסוסים שבאורווה, הכלבים שבחצר, היונים שעל הגג, הזכוכים על הקיר, אכן – גם האש שהיכהבה בתנור דממה ונרדמה. הצלי הפסיק לרחוש והטבח שעמד למשוך בשער של שולייית הטבחים משום שהתרשל במשהו, הרפה ממנו ונרדם, והרוח שקטה, ועל העצים שלפני הארמון לא זע עוד עלה.

אך סביב-סביב לארמון החלה לצמוח משוכת חוחים שהלכה וגבהה מידי שנה ולבסוף כיסתה את הארמון כולו וצמחה

מעליו עד שלא היה אפשר עוד לראות ולו שמץ ממנו. אף לא את הדגל על הגג. אבל המעשה בשובנית החוחים היפה, הנמה – כך כונתה בת המלך – התהלך בארץ. כך שמידי פעם באו בני מלכים ורצו לחדור דרך המשוכה אל הארמון. אך הדבר לא עלה בידם כי החוחים, כאילו היו להם ידיים, היו אחוזים זה בזה בחוזקה הצעירים נתלו בהם, לא יכלו לשוב ולהיחלץ ומתו מות יסורים. אחרי שנים ארוכות-ארוכות בא שוב בן-מלך לארץ ושמע איש זקן מספר על משוכת החוחים; שמאחוריה אמור להימצא ארמון ובו בת מלך יפהפייה המכונה שובנית החוחים אשר ישנה כבר מאה שנים ואיתה ישנים המלך, המלכה וכל אנשי החצר. מסבא שלו נודע לזקן שבאו כבר בני מלכים רבים וניסו לחדור מבעד למשוכת החוחים אך כולם נתקעו בה ומתו מצער. אז אמר העלם: "אינני פוחד, אני רוצה לצאת ולראות את שובנית החוחים היפה." הזקן הטוב ניסה להניאו ככל יכולתו, אך הוא לא הקשיב לדבריו.

אולם בדיוק אז חלפו מאה השנים, והגיע היום בו היה על שובנית החוחים לשוב ולהתעורר. כאשר קרב בן המלך אל משוכת החוחים היו בה פרחים גדולים ויפים, שנפרדו מעצמם והניחו לו לעבור בלי פגע, ומאחוריו שבו והיו למשוכה. בחצר הארמון ראה את הסוסים ואת כלבי הצייד המנומרים שוכבים וישנים, על הגג ישבו היונים וטמנו את ראשיהן הקטנים מתחת לכנפיים, וכאשר נכנס אל תוך הבית, ישנו הזבובים על הקיר, והטבח במטבח הניף את ידו כמי שרוצה לתפוס בנער, והמשרתת ישבה לפני התרנגולת השחורה שאותה היה עליה למרוט. אז המשיך, וראה באולם את כל אנשי החצר שוכבים וישנים, ולמעלה, ליד כס המלכות, שכבו המלך והמלכה. הוא המשיך ללכת והכל היה שקט, עד שיכול אדם לשמוע את נשימתו. לבסוף הגיע למגדל ופתח את הדלת לחדרון שבו ישנה שובנית החוחים. היא שכבה שם והיתה כה יפה, עד שלא יכול להסיר ממנה את עיניו, והוא רכן ונשק לה. ברגע שנגע בה בנשיקה, פקחה שובנית החוחים את עיניה, והתעוררה והביטה בו בחביבות רבה. אז ירדו משם ביחד. המלך התעורר, המלכה וכל אנשי החצר, והביטו אלה באלה בעיניים גדולות. הסוסים בחצר קמו והתנערו, כלבי הצייד זינקו וכישכשו בזנב, היונים שעל הגג חילצו ראשיהן הקטנים מתחת כנפיהן, הביטו סביבן והתעופפו לשדה, הזבובים על הקיר המשיכו להתנהל לאיטם, האש במטבח התרוממה, היבהבה ובישלה את האוכל; הצלי שב לרחוש והטבח העניק לנער סטירת לחי עד שצווח, והמשרתת גמרה למרוט את התרנגולת.

חתונת בן המלך עם שובנית החוחים נחוגה בפאר והם חיו בנעימים עד סוף ימיהם.

1. שחרור ממיניות / איאן רודג'ר; כולל מובאות של רודולף שטיינר. בהוצאת "חרות".
2. מיניות, שותפות ונישואים מפרספקטיבה רוחנית / וולפגאנג גאיידק. בהוצאת "חרות".
3. בארי לונג מדבר על לעשות אהבה / תמליל הרצאה מוקלטת, מקור לא ידוע.
4. אמנות האהבה / אריך פרום. בהוצאת "הדר".
5. מעשיות האחים גרים – האוסף השלם. בהוצאת ספריית פועלים.
6. פרפר ופרח / מארה פרידריך וגיאורג גלצר. בהוצאת "ניצת השחר".
7. לראות מעבר למגדר / מיה ענבר. "אדם עולם" 9 דצמבר 2009-ינואר 2010.